Freud'un Mektupları

DÜŞÜN

DÜŞÜN YAYINCILIK

Mektuplar Dizisi: 13

FREUD'un Mektupları

Çeviren: Atilla TOKATLI

Kapak: Bülent Engez

Kardeşler Basımevi
Istanbul- 1994
Tel: 520 69 57

EMİLLE FLUSS'e

Viyana, 16 Haziran 1873

Sevgili Dost,

Çağımızdaki gülünç yöntemlerin en kolayını uygulamaktan korkmasaydım, rahat bir şekilde 'sınav bitti, yaşasın sınav' diyebilirdim. Ama bu gülünçlük hiç de hoşuma gitmiyor. Hatta ikinci bir sınava girmeyi bile çoktan tercih ederdim. İçten içe vicdan hesabı, belli belirsiz iz burkulmasının yanısıra, sınavı izleyen bütün bir hafta boyunca boş yere zaman öldürdüm. Dünden beri, bu boşa geçmiş zamanı değerlendirmeye ve daha önceki eksiklikleri gidermeye başladım. Ben kendimi tembellikle suçlarken, siz bana hiç bir zaman inanmak istemediniz. Ama ben bunun doğru olduğunu hissediyor ve sizden daha iyi anlıyorum.

Sınavla ilgili bir çok şeyi öğrenmeye istekli bir durumunuz var. Ama bu isteğinizin zamanı oldukça geçti sayılır. Çünkü, o sizin çok merak ettiğiniz zaman şeyler artık önemini yitirdi. Her türlü umudun ve kuşkunun çarpıcı bir tasvirini yapmak, çılgınlığın, neşeliliğin, aniden parlıyan bir kıvılcımın, 'arkadaşlar arasında' sözedilen açıklanması güç şanssızlıkların bir açıklamasını yapmak, ne yazık ki, benim için olanaksızdır. Bunu yapabilmem için, sınavın ilgimi çekmesi gerekirdi. Sonuçları vermek istemiyorum. Kimi

zaman şanslıyım, kimi zaman da şanssız. Bu çok açık. Güzel fırsatlarda, Tanrı da, tıpkı kötü kader gibi her zaman yapacaklarını yapıyor. Sık sık rastlanılmayan benzer olaylar alışılmış olaylarla çelişiyorlar. Kısacası böylesine tutkudan yoksun şeylerle canını sıkmak istemiyorum. Verilen beş konuda 'Çok iyi, iyi, iyi, iyi, oldukça iyi' notlar aldığımı söyleyeceğim. Bunların hepsi de oldukça sıkıcıydı. Bize Virjil'den Latince bir parça verdiler. Ben de tesadüfen daha önce zevk için şöyle bir okumuştum. Bu bana çalışmamda önemli bir kolaylık sağladı ve arkadaşlarımdan birinin aldığı, benim şimdiye kadar almadığım 'çok iyi' not almama yardımcı oldu. İkinci konuyu da bir 'iyi' ile başardım. Almanca'dan Latince'ye çeviri çok kolay gibi görünüyordu, ama bu görünüşdeki kolaylık, gerçekteki güçlüğü gizliyordu. Bunu yapmak için, bize verilen zamanın ancak üçte birini kullandık. Bu konuda çok yanılmıştık. Sonuç 'oldukça iyi' geldi. Diğer üçünden 'iyi' notlar alabildik. Grekçe çeviri (Kral Oedipus'dan otuzüç dize) bana çok kolay geldi. 'İyi' not alan yalnız ben oldum. Ben bu parçayı biliyordum ve bunu da gizlemedim. Problemleri çözmeye çalışırken korkudan titriyordum ama hepsi de iyi gitti, bundan da 'iyi' alırım sanıyorum. Nihayet Almanca kompozisyonum çok iyi bulundu. Konu 'Bir meslek seçiminde gözönüne alınacak düşünceler'di. Ben, iki hafta öncesinde yazdığımın hemen hemen aynısını yazdım. Siz bana o zaman 'çok iyi' olarak düşüncenizi belirtmiştiniz. Öğretmenim Herder'in ***alıkça bir üslup*** olarak nitelediğini ve benim bunu yaptığımı - ve bunu bana söylemeye cesaret eden yalnız odur - bana söyledi. Ona

göre bu üslup hem doğru hem de özgündü. Bu inanılmaz olgu beni etkiledi.

Bir Alman üslupçusuyla mektuplaştığını hiç kuşkusuz bugüne kadar bilmeyen size bu mutlu olayı - urbi et orbi - haber vermekten kendimi alamıyacağım. Dost olarak, kişisel bir yarar gözetmeyen bir dost olarak, bu mektupları paket yapmanızı ve bunları titizlikle korumanızı isteyeceğim.

Yazılı sınav işte böyle geçti sevgili dost. Bana daha yüce amaçlar, en parlak başarılar göstermemi, daha yoğun bir çabayla, daha güç yarışlardan başarıyla çıkmamı dileyiniz. Bana daha dilenilecek o kadar çok şey var ki! Ne de olsa en küçük bir dileğin bile yararı olur belki! Sınav zor muydu, yoksa kolay mıydı? Ben bu konuda görüş belirtecek durumda değilim. Bunun hoş bir şey olduğunu kabul edin.

Sergi'ye[1] iki kez gittim. Genel olarak ilgi çekici olsa da, bu sergi, beni ne tatmin etti, ne de bende bir hayranlık uyandırdı. Başkalarının çok hoşuna giden şeylerin çoğu, benim hoşuma gitmiyor. Çünkü ben ne şuyum, ne buyum, kendi içimde hiç bir şey değilim. Yalnız, genel olarak sanat eserleri ve sanat ürünleri, ne de olsa beni etkiledi sayılır. Bir botanik kitabındaki manzaradan karakteristik görünümler bulmayı başarmanın dışında, gazetelerin o sergide görmek istedikleri insanlığa ilişkin etkinliklerin geniş bir panoromasını bulamadım. Sonuç olarak, aydınlara, iyi insanlara, pek derinlemesine düşünmeyenlere göre hazırlanmış bir sergiydi ve zaten bu sergideki ziyaretçilerin çoğunluğu da böyleydi. Benim 'büyük sıkıntım' (kendi aramızda, yarışma sınavlarını da böyle niteliyorduk) son

1. 1873 Uluslararası Viyana Sergisi

bulunca, oraya hergün gitmeyi düşünüyorum. Bu, son derece eğlenceli ve son derece oyalayıcı olur. Böylesine bir kalabalığın ortasında, insan kendini büyük bir zevkle yalnız hissedebilir.

Açıkçası, şaka ve alayla karışık bütün bunları size şunu tekrar tekrar anımsatmak için yazıyorum: Bütün bu harikaları hayran hayran seyredebileceğiniz zaman henüz belli değil, bu ayrılık kısa zamanda bitmezse, bu sizin için ne kadar güç olacaktır. Şimdi sizin ruh halinizi çok iyi tahmin ediyorum: O güzel memleketini, sevgili bir aileyi - en güzel yöreleri - sınırdaki harabeleri terkedivermek. Fakat ben sizin kadar üzüntüye kapılmadan karar veririm. Zaten siz de ayrılmanız gerektiğini benden çok daha iyi biliyorsunuz! Yarınki patronunuz, aile zevklerinizden sizi ancak bir ay sonra kurtaracağını düşünseydi, eminim ki, siz buna karşı koyamazdınız. Ah! Emile, siz neden duygudan ve duyarlıktan uzak bir yahudisiniz? Hemen hemen aynı koşullarda, daha duyarlı Almanyalı-hıristiyan kimi sanatçılar son derece güzel şiirler yazdılar.

Siz, benim 'geleceğe ilişkin kuşkularımı' çok hafife alıyorsunuz. Sadece değersizlikten korkan kimse - ki siz teselli olarak böyle söylüyorsunuz şimdiden güvence altındadır. Size, neyin güvencesi altındadır? diye sormam gerekiyor. Değersizliğin ve niteliksizliğin güvencesi altında değil elbette. Evet, ne olursa olsun bir şeyden korkuyor muyuz? Önemli sorun da, bu bir şeyin ondan gerçekten korktuğumuz kadar var olup olmadığını bilmemiz değil midir? Büyük düşüncelerin de bizzat kendi kendilerinden kuşkulandıkları kesindir. Bundan, kendi öz değerlerinden

kuşkulanan kimsenin gerçek bir düşünceye sahip olduğu sonucu çıkmaz mı? Düşüncesi zayıf olabilir, ama kendi eğitiminden ve alışkanlıklarından dolayı samimidir. Çünkü o, kendi kendine katıdır, acımasızdır. Siz kendinizi az da olsa böyle bir şeye yakın bulmuyorsanız, ben sizden, duygularınızı acımasız şekilde değerlendirmenizi istemiyeceğim. Tersine kabul etseydiniz, kendi kendinizden ne kadar az emin olduğunuzu kavrayacaktınız. Zaten evrenin göz kamaştırıcı görkemi de bütün olanakların çok oluşundan ileri gelir. Ama ne yazık ki, kendi kendimizi tanımamız bakımından, bu, sağlıklı bir temel değildir.

Beni anlamanız durumunda (çünkü benim felsefem biraz da olsa belirsiz kalıyor) açıkça bir kenara bırakınız. Ne yazık ki, size aynı gün yazamadım ve yirmiüç gün sonra günü gününe yazacağım vb. o en uzun günler gelecektir. Bu kadar kısa bir zaman zarfında, bilmi yutma fırsatı bulacağımdan, herkesin anlayabileceği mektuplar yazmak olanağı bulamayacağım. Sıradan bir aydına yazmadığımı düşünerek avunuyor ve gelebilecek olanların beklentisine bırakıyorum.

Sizin Sigmund Freud

M. Bertholz, büyük kızı, erkek yeğeni ve Czernowitz'li[1] bir bilge, günlerden beri bizi hergün ziyaret ediyorlar. Bu sonuncuyu tanıyor musunuz? O gerçekten de bir bilge, beni çok sevindirdi.

---

1. Bucovine'nin başkenti, daha önceleri 1918'de bir Avusturya eyaletiydi ve 1944'de de Sovyetler Birliği'nce Romanya'ya katıldı.

MARTHA BERNAYS'a

Viyana, 19 Haziran 1882

Sevgilim canım benim,

Aşkımın bütün yüceliğini, ne yazık ki yoksunluğumun bütün enginliğini ancak senin hareketinden sonra[1] anlayabileceğimi çok iyi biliyorum. Bunun önemini daha iyi kavramaya devam ediyorum ve bu küçücük güzel kutu ile o hayranlık uyandıran fotoğraf karşımda olmasaydı bütün bunların sadece birer düş olduğunu sanacak ve gözlerimi açmaktan korkacaktım. Bununla birlikte arkadaşlarım bunun

---

1. ***Freud'un Martha'ya mektuplarının içeriği, okur için aşağıdaki tablo aydınlatıcı olacaktır.***
   17 Haziran 1882, nişanlılar.
   18 Haziran 1882, anne ve babasını ziyaret edeceğine söz veren Martha, Wandsbek'e gidiyor.
   16 Temmuz - 27 Temmuz 1882 arasında Freud Wandsbek'de kalıyor.
   2 Eylül 1882'de Martha Viyana'ya dönüyor.
   24 Haziran 1883'de Martha Wandsbek'e yerleşmek üzere gidecektir.
   2 Kasım - 28 Kasım 1884, Freud Wandsbek'de kalır.
   1 - 10 Ekim 1885'de, Freud Paris'e haraketinden önce bir süre Wandsbek'de kalır.
   23 - 30 Kasım 1885'de, Paris'ten dönen Freud, Wandsbek'de kalır.
   28 Şubat - 2 Mart 1886'da Paris'ten Berlin'e dönen Freud, Wandsbek'de kalır.
   27 - 28 Mart 1886'da, Berlin'den gelen Freud, Wandsbek'de kalır.
   Martha'nın anne ve babasının anlayışlılığı sayesinde evlilik mümkün olmuştur.
   14 Eylül 1886'da evlenmişlerdir.
   Bu uzun dönem sırasında, Freud, Martha'ya hemen hemen hergün, kimileyin de günde iki üç kez mektup yazar. Evliliklerinden önce son aylardaki mektuplar dışında - ki bunlar bulunamamıştır - bütün mektuplar saklanmıştır.

bir gerçek olduğunu ve o kadar cana yakın, o kadar garip şekilde sevimli küçük bazı ayrıntıları tekrar tekrar anımsayabileceğini söylüyorlar. Bunun gerçek olması gerekir. Martha benimdir; herkesin bana hayranlıkla söz ettiği bu genç kız ilk karşılaşmamızdan itibaren ve bütün karşı koymalarıma karşın benim kalbimi kazandı. Oysa ben cömertçe bir güvenle kur yapmaktan çekiniyordum. O ise bana geldi, benim değerimi bana özgü değere dönüştürdü; bana yeni bir umut, en fazla gereksinimini duyduğum bir anda her şeyi, çalışmak için yeni bir güç verdi. Benim biricik sevgilim, sen tekrar döndüğün zaman o cana yakın varlığınla beni tedirgin eden beceriksizliği ve çekingenliği yenmiş olacağım. Kahverengi koltuğa oturmuş nişanlım - ki daha dün orada ansızın yakalanmıştık - ve ayaklarını yuvarlak tabureye koyarak oturmuş ben, o küçücük güzel odanızda, başbaşa tekrar buluşacağız. Ne güneşin batışı, ne sabahın oluşu, ne can sıkıcı tedirginliklerin, ne yolculukların ne de kaygıların artık bizi birbirimizden ayıramayacağı dönemden konuşacağız.

Senin o cana yakın fotoğrafın... Daha önce yanımda olduğun için bu fotoğrafa pek az dikkat etmiştim. Oysa şimdi, bu fotoğrafi ne kadar seyredersem, canıma o kadar çok benziyor. Ve ben solgun yanaklarının kızardığını, teninin gül rengi aldığını, o zarif kollarının elimi yakalamak için çerçeveden uzandığını görür gibi oluyorum. Ama bu değerli fotoğrafin hareketsiz kalıyor; o yalnızca şöyle der gibi: sabır gene sabır... Ben ancak bir noktayım, kağıt üstüne düşmüş ber gölgeyim. Senin için canım tekrar dönecek ve o zaman da beni tekrar ihmal edeceksin. Büromda asılı ocak tanrıları

arasına bu fotoğrafi da yerleştirmeyi o kadar isterdim ki. Ama o saygı duyduğum ciddi yüzlü insanları kaldırıp atabilirim. Bir genç kızın o zarif yüzünü kilit altına almak ve saklamak gerekir. Fotoğraf senin çekmecende duruyor ve şu 24 saatte onu kaç kez, anımı tazelemek için bütün kapıları kilitleyerek kutudan çıkardığımı zor da olsa içtenlikle söyleyebilirim.

Bu sırada gittiği her yerde sevgilisinin fotoğrafını küçük bir kutu içinde taşıyan, bir yerde okuduğum bir adamın öyküsünü kafamdan atamıyorum. Uzun uzun onu düşündükten sonra Goethe'nin romanı ***Wilhelm Meister'ın Çıraklık Yılları***'ndaki "Yeni Kaçe" peri kızının çıraklığı'nda olduğu gibi. Hemen anımsadım, sanki bu benim için belli-belirsiz bir anıydı. Kitabı uzun bir süre elimden bırakmadan önce, bu tahminimin doğruluğunu tesbit etmiştim. Ama artık aradağımı bulmuştum. Ya şurada yada burada, bu küçük öykünün her satırının altında, bizim ilgimizi çeken olayların çok yüzeysel de olsa en tatlı sınırları gizleniyordu. Gözümde böylesine büyüttüğüm nişanlımın değerini giderek daha çok anlar oldum. Martha'nın bir su perisi olmadığını, ama ölümlü, sevimli bir varlık olduğunu düşünerek söylene söylene kitabı bir kenara fırlatmak zorunda kaldım. Hem üzgündüm, hem de biraz sevinçli. Aslında kendimi böyle teselli ediyordum. Kara mizahtan henüz aynı şeyi anlamadığımız için, bu küçük öyküyü okurken belki düş kırıklığına uğrayabilirsin. Ayrıca okurken bana son derce ters gelen ciddi yada garip bütün düşünceleri sana anlatmayı tercih ederim.

Sevgili küçük Martha, bu mektup bir oturuşta yazılamadı. Eli[1] ile Schönberg dün ve bu akşam beni ziyarete geldiler. Dün akşam da bir sürü kız vardı şurada. Ben kuşku uyandırmamak için, yalnız kalmayı çok istediğim halde, kendimi grup halinde bulunmaktan çok memnunmuş gibi gösterdim. Yalnız Schönberg'in bakışı beni etkiledi. Çünkü enerjik yüz hatları, içten tavrı, bende, renkli, canlı, değerli anıları gözlerimin önüne seriyordu. Ne büyüleyici varlıklarsınız siz şu kadınlar! Her saat kendisine karşı yakınlığımın nasıl da geliştiğini anlayıveriyor. Gardan gönderilmiş bir notunu aldım ve Eli, senin sağ-salim vardığını bugün bana haber verdi. Kardeşin bizimle birlikte olmaktan çok hoşlanıyor. Sen yola çıktığından beri, onunla şöyle bir başbaşa verip tartışamadığımız için, ben kendisini henüz yeterince tanıyamadım. Bundan başka, çalışma bana ilaç gibi yarıyor ve Martha, Martha olarak kaldıkça 'benim olacaktır' düşüncesinin verdiği güvenle kendimi avutuyorum.

Benim küçük sevgilim, bir an için, bütün bir yaşam boyunca sana bağlı kalmaktan en küçük bir kuşku duymuş olsaydım ve hatta en dayanılmaz mutsuzluğa kapılsaydım, gene de hiç bir şey seni benden vazgeçiremezdi.

Sana rica ediyorum, değerli ailenden bütün çocukluk fotoğraflarını almaya çalış. Hiç olmazsa senin dönüşüne kadar annendeki o eski fotoğrafı saklayabileceğimi sanıyorum.

Eğer buradan her hangi bir şeye gereksinimin olursa, yada bir iş yaptırman gerekirse, bunun için benden başkasını düşünmezsen, beni mutluluğa boğmuş olursun. Ben sevince

---

1. *Martha'nın erkek kardeşi.*

çok bencil oluyorum. Bana hergün neler yaptığını yaz. Çünkü bunlar, senin yokluğuna direnme gücümü arttıracaktır. Kendine daha iyi bakmak için, Hamburg'da kalışını en iyi şekilde değerlendir. Çocukluk fotoğrafında seyrettiğim o tombul yanaklarınla seni görmeyi ne kadar isterdim.

İşte bugün de bitti. Kâğıdımda hiç boş yer kalmadı. Gene de seninle gevezelik etmek isteğimi bir türlü bastıramıyorum.

Hoşça kal ve bu zavallı adamı ne kadar mutlu ettiğini unutma.

Senin Sigmund

Minna, Schönberg'e en içten selamlarını iletmemi istemişti.

MARTHA BERNAYS'a

Salı, 27 Haziran 1882
Sabahleyin laboratuarda

Benim güzel sevgilim,

Bu kâğıtları, deneyimin başını beklerken, sana yazabilmek için çalışma defterimden kopardım. Profesörün[1] masasından bir de mürekkepli kalem yürüttüm. Yanımdakiler, yaptığım analizle ilgili bir takım hesaplar yaptığımı sanıyorlar. Bir tanesi, bana on dakikalık zaman kaybettirdi. Yanıbaşımda aptal bir sağlıkocağı doktoru var. Saçma sapan bir ilaçta sağlığa zararlı bir şey olup olmadığını anlamak için analizini yapıyor. Önümdeki aygıtta ilgilenmem gereken bir şey kaynıyor ve bir sürü gaz kabarcıkları kaynaşıp duruyor. Bütün bunlar, bize bırakıp beklemeyi ve böylece biraz da yaşamı öğretiyor. Zaten kimyanın üçte ikisi beklemeyi içerir ve en iyi tarafı da, şu anda yaptığım gibi, insanın kendi kendisiyle başbaşa kalabilmesidir. Bu nedenle, her bakımdan da iyi olan senin o kısa ve değerli mektubunu alacağımı hiç düşünmemiştim. Kocaman ağaçlar ve güzel bahçe ve hatta

1. *Ernst Wilhelm von Brücke (1819-1892), Viyana Üniversitesi Psikoloji Profesörü ve Psikoloji Enstitüsü müdürü.*

değerli cümlelerindeki sevimli karışıklıklar bile çok hoşuma gitti. Dikkat et kız, çekmeceler[1] düzenlenecek ve biraz sonra yeni bir düzen verilmiş olacak sanıyorum, ama... Ben de buna bir şey eklemek istiyorum: Ama yanımdaki adam tam bir salak. Cıva tuzuyla ilgili beni bir tartışmaya sürükledi. Allah belasını versin!

Senin mektubun bugün boşuna harcadığım zamanı karşılıyor. Beynim rahat ve mutlu. Dışarda sisli ve berbat bir hava var. Bu kez kullandığın adresin ilgimi çekmeyeceğini mi sanıyorsun? Ama en uygun olanı da burasıdır. Aynı şekilde buradan Wandsbek'e gitmeyecek mi? (Senin o kısa mektubunu "sevecen" olarak nitelemekten vazgeçiyorum ve Berlin Akademisi'nden sevecen sıfatlarının sayısının arttırılmasını isteyeceğim. Ben kendimi bu konuda çok yetersiz hissediyorum.) Mektubun Hamburg damgalı. Wandsbek, Hamburg'a o kadar yakın mı? Denizi daha önce seyretmiş miydin? Benim de selâmımı söyle denize ve elbet bir gün gene karşılaşabiliriz. Kara ve deniz nişanlımın sağlığına kavuşması için elbirliği etsinler ve çok uzaklarda oluşunu unuttururcasına hoş tutsunlar onu. Orasını kendi memleketi olarak kabul etmesini istemeyecek kadar da gururluyum. Şu insanoğlu sevince ne kadar da atak oluyor!

Zavallı Minna, kendini beş sayfalık mektup yazmak için zorunlu hissetti. Küçük Martha'nm kendisine yazdığı tehlikeli şeyler neler olabilir? Bundan dolayı, Eli'nin benim konumumla ilgili yazdıklarını bana iletirsin. Bunlar daha da garip olmalı.

---

1. *Martha'nm, Freud'e daha önceki bir mektubunda anlattığı düşle ilgili hatırlatma.*

Senin beni tembelliğe sürüklemen de işte bu küçük Martha'm. Gerçekten bütün bir gün çalışıyorum. Ama akşamları, her hangi bir kitaba şöyle bir göz atmak için kendimde o gücü bulamıyorum. Şiir kitaplarını sevmiyorum; bizzat yaşadığım ve o yüce bilimselliğin önünde içtenlikle eğildiğim güzel bir şiir biliyorum. O da şöyle: "***Altes, Daha uysal, size bağlı ve saygılı bir uşağınız olarak kalabilirim, ama beni kabul etmediniz. Beni hiç bir zaman dost olarak karşılamadınız ve hiç bir zaman teselli eden tek bir söz bile söylemediniz. Yazınca yanıt vermediniz, konuşunca dinlemediniz. Bir başka kadın tanıyorum. Ona göre daha değerliyim ben. Benim kendisine verdiklerimin yüz katını veriyor bana. Hem onun, sizin gibi binlerce değil, tek bir uşağı var. Ve şimdi o kadar az şey isteyen ve o kadar iyi bu başka kadına kendimi adadığımı anlayacaksınız. Ben size tekrar dönünceye kadar, bunu güzel bir anı olarak saklayın. Martha'ya yazmalıyım.***"

Öyle sanıyorum ki, küçük Martha'mı hergün görünce ve konuşunca her şey başka olacak. Her iki kadın anlaşa anlaşa çok iyi bir sonuca varacaklar ve yanına yaklaşılamayacak kadar gururlu olan kadının, alçak gönüllü seven kadına bir takım haklar ve yararlar teslim etmesi gerekecektir.

Martha'yı tanımadığım sürece her bakımdan kıskandığım arkadaşım Ernst von Fleischl'i[1] dün ziyarete gittim. Şimdi ben daha avantajlı durumdayım. Sanıyorum, bu arkadaşım, on-oniki yıldan beri, kendisiyle aynı yaştaki bir kızla nişanlıydı; nedenini bilemiyorum ama araları açıktı ve onu umutsuzca beklemeye de hazırdı. O son derece seçkin bir

1. ***Ernst von Fleischl-Marxow (1874-1891), Psikoloji Enstitüsü'nde asistan.***

insandı. Nitelik ve eğitim kendi sonuçlarını vermişti. Keskin bir zekâsı vardı. Bütün spor dallarında yetenekliydi. Yeteneği ve zekâsı o enerjik yüz hatlarına yansıyordu. Çoğu konularda özgün düşünceleri vardı. Ben bu arkadaşı, her zaman idealim olarak kabul ettim ve onunla arkadaş oluncaya, yeteneklerinden, çalışmalarından yararlanıncaya kadar didinip durdum. Sonra kendisinin polemik yazılarından birisini eleştirdim. O bana Japonların oyunu "Go"yu[1] öğretti ve öğrendiği Sanskritçeyi bana da öğreterek beni şaşkına çevirdi. Ona sır saklayacağıma söz vermem gerekti, ama daha önceden biliyordum ki, o sır Martha'dan daha önemli kimselerle ilgili olamazdı. Sonra, odanın içinde etrafıma bakındım ve bu yetenekli arkadaşı düşünürken, onun, Martha gibi bir genç bulabileceği aklıma geldi. O bu değere kimbilir neler katardı... O göşterissiz Kahlenberg'imizin[2] bile büyülediği, Alpler'in, Venise kanallarının, Roma'daki Saint Pierre'in göz kamaştırıcı görkemine hayran kalacak Martha'yı ne kadar düşündüm. Bir köşede hemen hemen yoksunluk içinde yaşanmış o sefil dokuz yıl yerine böylesine eşsiz bir mutsuzluğun, benden daha çok, bu insana göre olabileceğinden, Martha'da sevgilinin etkisiyle bu mutluluğa katılmak istemez miydi? Her yılın iki ayını seçkin tabakanın arasında bulunarak Münih'te geçiren, Martha'yla amcasının[3] evinde karşılaması bu arkadaş için ne kadar kolay bir şeydi. Bütün bunları derin bir üzüntüyle gözlerimin önünde canlandırıp durdum. Acaba o Martha ile ilgili neler düşünüyordu? Bunu kendi kendime çok sordum. Sonuç

1. *Bir tür kadın oyunu.*
2. *Viyana koruluğundaki bir tepe.*
3. *Michael Bernays, (1834-1897), Viyana Üniversitesi Edebiyat Tarihi profesörü.*

olarak, bu noktada düşümden sıyrıldım. Ve gerçekten anladım ki, önemli bir durumdan dolayı yanımda olmasa bile sevgilimden hiç bir zaman vazgeçmeyeceğim. Martha'nın nişanımızın olduğu gün yarıda bıraktığı mutluluğa tekrar kavuşacağız. Sevgilimin, dokuz yıl geçse bile, mümkün olduğu kadar uzun bir süre genç ve dinç kalacağına, bugün olduğu gibi, yarın da yeni ve güzel olan şeyi sevecen bir yakınlıkla karşılayan biri olarak kalacağına bana söz vermeli. Martha ev işlerini kendine sorun yapmayacaktır. Martha bir Lisette[1] değildir. Ben de değer verdiğim şeylere sahip olamaz mıyım? Martha benim olacaktır.

Canım her şeyim benim.

Sigmund

1. *Alman yazar Chirstian Fürchtegott'un (1715-1769) bir şiirindeki kişi.*

MARTHA BERNAYS'a

14 Temmuz 1882
Viyana Cuma

Eşşiz kız, sevgilim,

Sizi ziyaret için yolculuğa çıkmaya zorlayan o güzel mektubunuzun beni derin bir sevince boğduğunu, sevgi dolu bir bakışıma yada bundan başka dudaklarınıza bir öpücük kondurmama boyun eğip eğmeyeceğinizi öğrenmek için kendimi hazırladığımı bilin. Bir yabancı, bir yolcu her türlü hak ve ayrıcalıklara sahiptir. Bu nedenle bunlardan bir çoğunu istersem kızmayacaksınız. Neşeli ve acıklı bir çok oyun yazan ve bunları bizzat oynayan, şu Anglo-Sakson ozan William Shakespeare'in söylediklerini anımsayın:

Buluşur yürekler bir yolculuk sonunda,
Bilir, çok iyi bilir bunu gerçek bir bilge oğlu.

Ve şöyle sorarak devam eder:

Aşk nedir? Gelecek için değil;
Yaşanıldığı andaki zevktir ve o saatteki bir gülüş,
Gelecek için olan her şey, biraz gerçek, biraz düş.

Eğer bu kapalı şeylerden bir şey anlamadınızsa, ***Krallar Gecesi***'nin yada ***Ne kadar Hoşlanacaksınız***'ın çevirmeni A.W. Schlegel'den[1] başkasına başvurmayın.

Eğer bu size göre değilse, basit ve sıradan bir düzyazı için, şiir sanatının doruk noktalarından hemen vazgeçeceğim. Siz, hangi tarihte yanınızda olmayı umut ettiğini söylemesi için uşağınıza emir vereceksiniz. Gelecekte kaynım olacak olan erkek kardeşiniz Eli, bu imparatorluk sınırına kadar bana karşılıksız bir bilet vererek elini uzattı. Oradan da yoksullar cennetine kendimizi atarız. Çünkü sizin insanınız, cennetten daha çok, bu dünyadaki hazineye sahip olanlardan birisidir. Bu nedenle başladığım gibi sürdüremeyeceğim ve pazar günü saat sekizde bu kentten ayrılırsam, salı öğleden sonra saat beş kırkaltıdan önce Hamburg'ta buluşacağımızı umut etmelisiniz. Büyük bir olasılıkla daha geç de gelebilirim. Çünkü tren saatleri, bana göre karmakarışık ve çevremde benden başka hiç kimse, bu karışıklık ortasında doğru yolu bulamaz. Beni çok uzaklardan gelmiş biri olarak kabul etmemeniz için, biraz dinlendikten ve sabahleyin elimi yüzümü yıkadıktan sonra, pek etkili olmasa da, düşmanların sizi tuttukları Wendsbek'e yetişmek için acele edeceğim. Küçük korulukta olacağınıza inanıyorum. Çünkü, herkesin gözleri önünde, tek başınıza selam vermek çok hoşuma gidecektir. Ne yazık ki, yolun uzaklığı ve haberleşme araçlarıyla ilgili, bana bilgi vermeyi unuttunuz. Küçük korulukta bulunabileceğinizi bile haber vermediniz. Belki de, yarın beklediğim mektubunuzda da bilgi vermeyeceksiniz.

---

1. ***August Wilhelm von schlegel (1767-1845).***

Bir kez görüştükten sonra, bunun devamı kendiliğinden gelecektir, artık bu konuda size daha fazla bir şeyler yazmanın yararı yoktur.

Eğer amcanızın oğlu Max[1] iyi bir arkadaş olarak davranmak ve sizi kente kadar getirmek isterse, kendisine sonsuz minnet duyguları besleyeceğim ve de sıradan bir insanlık görevini ancak böyle hareket ederek yerine getirebilir. Bununla birlikte, bizim konuşmamıza bir üçüncü kişi olarak katılmak istemeyeceğini umarım. O, sizin arkadaşça bizi yalnız bırakmasını kendisinden rica eden biraz çekingen ve sevecen tavrınızla, yanımızda kalmaya cesaret bulamayacaktır. Bir yabancının önünde sizi öpmek hoşuma gitmez ve onun yanında sizinle ne konuşacağımı bile beceremem. O, bizi başbaşa bırakmanın bir insanlık ödevi olduğunu unutmamalıdır.

Sevgilinizi yakından tanımak istiyorsanız, onu herkese göstermenizin gerekmediğini bilmelisiniz: sevgiliniz gri renkli buruşuk garip görünüşlü bir ceket, açık renkte pantalonlar giyinir ve bugün de kardeşinizinki gibi ama ondan daha ucuz bir fötr satın alacak. O kardeşinin küçük valizinde aşağı yukarı sadece gerekli çamaşırlar var. Pardösüye gelince, siz onu daha önce dokunarak kutsallaştırdınız. Ayrıca parmağında küçük bir alyans, içinde fotoğrafınız olan bir el çantasını, o kocaman bastonu bilirsiniz. Bütün bunlara, o kadar kısa süre kalacağımız kentinizde gereksinmelerimizi karşılayabilecek çok az parayı da ekleyin. Nişanlı bir çift olarak yaşamda her şeyi kendisine borçlu olduğumuz Bay Le Soleil'le tanışmamız ve anımsayacakları bir fotoğrafi

1. Daha önceleri Martha'ya kur yapan Max Mayer.

küçüklerimize vermek yeterli olacaktır. Yaşgününüzde bir mücevher sizi bekliyor. O mücevherin önünden her geçtiğimde hep dikkatimi çeker, ama şu anda satın almaya ve size getirmeye cesaretim yok. Dört ağustosa kadar bekleyecek. Bundan dolayı şövalyeniz sadece o sevgi dolu yüreğini getirecektir. O, rakibine karşı kullandığı zehirli kılıcını evinde bıraktığından silahsız olarak gelecektir. Onun her şeyi, size olan inancına bağladığını, gerekirse sizi koruyacağını ve dosta düşmana karşı savunacağını söylemek için görüşmemizi beklemesi olanaksızdır. Daha önceden de biliyorsunuz ki, sevgiliniz bir mücadeleden zaferle çıktığından dolayı çok mutlu olmuştu. Ve Hamburglu düşmanının her türlü kötü niyetini yasal yoldan ortadan kaldırarak ona yardımcı olacağını umut eder.

Aa! Ne kadar berbat bir ortaçağ mektubu üslubu!

Bugün artık bundan başka hiç bir şey yapamam. Amcası[1] tarafından hapsedilen prenses sevgilisiyle buluşmak üzere yola çıkan bir şövalye gibi hissediyorum kendimi. Küçük Martha'm, Sevgilim. Bu üslup canını çok sıkmış olmalı, bağışla beni. Şu anda ne kadar çılgınca olan düşünceleri kafamdan bir atabilseydim. Ama geldiğimde, bütünüyle aklı başında birisi olacağım. Bir tanem, en büyük sevincimin Schönberg'in dönüşü olduğunu bil.

Bir ödünç öpücük daha, meleğim. Bir kez daha...

Belki yarın Mödling'ten[2] yazacağım. Sonra da peşin ödeme.

Senin Sigmund

---

1. Elias Philipp (1824-1894), Martha'nın annesinin kardeşi.
2. Trenle Viyana'ya bir saatlik uzaklıkta küçük bir kent.

MARTHA BERNAYS'a

Teschen,Pazar 16 Temmuz
Saat: 08.00

Bir tanem, küçük sevgilim,

Bir bilsen burada her şey ne kadar güzel ve sen burada olsaydın her şey daha da güzel olurdu. Elbe, beni sana, sana doğru getiren yolu gösteren küçücük bir ırmaktır. Evler, bazıları garip biçimlerde, bazıları yemyeşil, bazıları çıplak olan yüksek dağlar... Irmak boyunca sıra sıra küçücük evler içinde oturmak için yapılmamış gibi görünüyorlar ve bunlar içi boşaltılacak oyuncak kutulara benziyorlar. Birkaç dev yapı, dağlar kadar yüksekliklerıyle bizi hayran bırakıyor. Ve çevreyle hiç bir uyumluluk göstermiyor. Bunlardan birisi bir tepe üzerinde bir kenarda kalmış: Başka bir şey olduğunu da tahmin edemiyorum ama - gerçi bu benim için çok önemli değil - bu yapı ya bir şato yada bir manastır olmalı. Solda Bodenbach, sağda Teschen, ikisi arasında iki tane köprü var. Bu köprülerden birisi trenler, öbürü ise şövalyelerin sevgililerıyle görüşmeleri içindir. Geçiş parası alınan son köprüde iki Kreutzer ödemem gerekti. Ama bunu seve seve yaptım. Çünkü bacağım kırılmadığından dolayı mutluydum. Şu son zamanlarda herkese çok yalan söyledim. Teschen'e

gitmek için köprüyü geçmemin nedeni, Bodenbach'ta sana mektup yazabileceğim bir kahvenin olmamasıdır. Sabahın ikisine kadar burada kalmam gerekiyor. Salı günü öğleden sonra saat ikiye kadar ancak Hamburg'ta olabileceğim. Salı gününden itibaren seni görmenin mümkün olup olmayacağını bilemiyorum. Sıcaktan bütünüyle yandım, kavruldum yada piştim. Hayır, bütünüyle değilse bile yarı yarıya ingiliz bifteği oldum sayılır. Fakat buradan Bodenbach'a dönerken, tam bir kutsal hava hüküm sürüyor, nedenini bilmiyorum ama klise çanları çok çalıyor. Caddeler tertemiz. İnsanlar çok kibar, burada yaşlılar Christian Fürchtgott Gellert'ten tanıdığım tiplere benziyorlar, gençler ise sanki Tanrı korkusuyla yaşıyormuş gibi alçak gönüllüdürler. Caddenin ortasında, eski Sakson kralının anıt kabri gibi kare biçiminde bir taş var. Pek emin değilim, bir anıtkabir olmayabilir de. Birisi, "Şu parmağındaki alyansı size kim verdi?" diye sormadan buralarda dolaşmam benim için yeterlidir. Hayır, özgürlüğümü yitirdiğim Viyana'ya dönünce, ancak o zaman alyansımı çıkaracağım. Bir kahveye girmek istediğimi sana anlatacaktım. O sırada al yanaklı ve tombul bir genç kıza, "Güzelim" - Hayır böyle şeye nasıl cesaret edebilirim - vb. ama[1] "buralarda bir kahve var mı?" diye sordum. Bir de kahvenin bulunduğu binanın tam önünde olduğumu, kızın da bir hizmetçi yada bir patronun kızı olduğunu düşün. Bu küçücük odada birçok sandalye ve masa vardı. Ve bir tek de müşteri. Az şekerli küçük Martha'mın daha çok koyması gerekecek - bir kahve içmek için sanki çeyrek yüzyıl beklemem gerekti. Bununla birlikte

1. *Faust'tan aktarma: "Güzelim, kolunuza girmek tehlikesini göze alabilir miyim?"*

pasta çok güzel. Ne kadar savurgan insanım ben! İki dilim pasta yedim, ama bunun ikinci dilimi Martha'mın yerineydi. Işık, mürekkep ve eşyaların yıpranma masraflarını karşılamak için bütün paramı bu kahvede bırakmadan artık kendimi frenlemem gerekiyor. Sana daha anlatmak istediğim bütün bu güzel şeyler yarıda kalacak. Ben ve bu satırlar hangimizin daha önce Martha'ya kavuşacağımızı merak ederek biraz sonra yarışa çıkacağız. İkimiz de aynı trene bineceğiz ve sonunda sevgiliyle birlikte olmanın benzeri görülmemiş o yüce mutluluğu. Bu mutluluk o kadar yakın, o kadar yakın ki. Kısa bir süre sonra, böyle bir mutluluğu yaşamak düşüncesine kendimi çoktan alıştırdım. Çünkü buna bir türlü inanamıyordum ve ozanın haykırdığı "***Ey dünya, yıkılıp gitme!***" vb. şeylerin korkusunu duymuştum.

Ama şimdi sana elveda, küçük Martha'm, bir tanem.

Görüşmek üzere.

Senin mutlu insanın,
Sigmund

MARTHA BERNAYS'a

Pazar, 23 Temmuz 1882
Hamburg[1]

Senin adın yahudi mi Nathan?
(Ne kadar garip yahudi ha!)
Devam et yiğit Nathan, devam et.[2]

(yada buna benzer bir şey; tam bir alıntı yapmak için hemen Belediye Kitaplığı'na gidemem. Gensemarkt'taki[3] adam beni bu konuda affedecektir.) İlişkilerimiz işte böyle başladı. Ben küçük bir kıza tutulmuştum. Ve Hamburg'ta bulunuyordum. Bu küçük kız, babasının özel bir günde annesine hediye ettiği bir yüzüğü bana gönderdi. Ben de buna uygun, ama daha ince bir parmağa göre ve daha küçük yeni bir yüzük yaptırdım. Ama gerçek alyans[4] kızda kalmıştı. Çünkü herkes o kızı görüyor, onunla konuşuyor ve seviyordu. Bu bakımdan gerçek alyansın onda olduğu iyi biliniyordu. Bundan pek hoşlanmamıştım ve bir çoklarının yada herkesin bu kızı sevip sevmediğini düşünmenin önemini kavradığım güne kadar, hiç aşık olmasın diye, ilgiyi çekmemesi için ne

1. *Hamburg'ta yazılan bu mektup, büyük bir olasılıkla eline geçti.*
2. *G.E.Lessing'in (1729-1781) dramı, Bilge Nathan'dan tam olmasa da bir alıntı.*
3. *Lessing Heykeli burada bulunuyor.*
4. *Bilge Nathan'daki alyans öyküsünü anlatıyor.*

yapmak gerektiğini, uzun süre kendi kendime sorup durdum. Bunu düşünmeye başladıktan sonra, Hamburg'ta olmayı çok istedim. Sabahları her zaman sıcak ve güzeldi. Sanki akşamlar sabahlara yakındı. Ve ben o güzel sabahlarla, o güzel akşamlar arasındaki boşluğu dolduran gündüze minnettarlık duyuyordum. Gerçeği söylemek gerekirse, küçük kızların beni korkutmasından oluşan zorbacı güç bastırılamıyordu. Bu gece sımsıkı sarılıyordum, onu büyük ve önemli şeylere sakladığımdan, küçük ve sembolik şeyleri elimde tutmaya çalışıyordum. Sevgilim, bilgin bir aileden geliyordu ve şimdilik mektuplarından da anlaşıldığı gibi bıkmadan, usanmadan yazıyordu. Bu küçük kız, o küçük varlığını mektup sayfalarına döküyordu. Bundan dolayı, sadece benim için çalışabilsin diye, özel olarak seçilmiş mektup kâğıtlarını, bu sevgiliye, bu çalışkan çocuğa ilettim. Oymacıların ustalığıyla içiçe çizilmiş bir M ve bir S, bu kâğıtları küçük Martha ile benden başkasının kullanma olanağını ortadan kaldırıyordu. Bu özel kâğıdı, cuma günü ısmarladığım adam, bana ancak pazar günü teslim edebiliyordu. Çünkü o hep "*cumartesi günleri burada yokuz, eski bir gelenek bu!*" diyordu. Ah! Çok iyi bilirim ben o eski geleneği! Kendisine yanlışlıkla ellidört yaşında olabileceğini - daha önce de böyle bir yanlışlık sayesinde başka birinin sevgisini kazandığım gibi - çok neşeli yaşlı bir adamdı. Adam gerçekte yetmişdört yaşlarındaydı ve böylesine neşeli kaldığından, bugün hâlâ çalışabildiğinden dolayı övünürdü. Bu yakınlarda ölmeye hiç niyetli olmadığına beni inandırmıştı. Çok hoşuma gitmişti bu adam. Bende bu adamla aynı düşüncedeydim. Pazar günü ona gene uğradım.

Bu harflerin çizilişindeki incelikten gurur duymuş olacak ki, beni sıradan bir müşteri gibi karşılamadı. Bana dükkânının karşısındaki Deutsche Bank'ın binasını göstererek; "*Hamburg'lu işadamlarının eve bırakmak istemedikleri paraları getirip teslim ettikleri yer işte burasıdır. Bu depolar para ve altınla dolup taşıyor.*" dedi. Bu zengin cevher yatağının, bir gün kendi dükkânına da ulaşabileceği dileğimi belirttim. "*Fakat tüccarlar bunu her zaman engelliyorlar,*" dedim. O da bana, bu binaya bu kadar insanın üşüşme nedenini anlattı: "*Sizi bana borcunuz olduğu zaman, bunu bana peşin ödemek yerine, bu borcunuzu, hesabıma geçirmek üzere bankayı görevlendiriyorsunuz.*" O sırada, kendimi hiç te iyi hissetmedim. Çünkü borç sorunları dışında, banka işlemlerinden hiç bir şey anlamıyorum. Ayrılmak istedim ama beni bırakmadı, yanına oturmak zorunda kaldım. Daha önce gittiğim yerlerle ilgili sorular sordu. Ve çeşitli geziler yapmamı öğütledi. "*Böyle gezilerde seninle birlikte olmayı ne kadar isterdim. Ama beni iyi dinle, ben yaşlı bir yahudiyim.*" dedi. Sakalının diken diken olduğunu gördüm. "*Dün traş olamaz mıydınız? Biliyorsunuz değil mi, ben bir gün oruç tutacağım*" Ne yazık ki, ben de bunu biliyordum! Kudüs, uzun yıllar önce - gerçekten yanlış bir hesaplamaya göre - bugün yerle bir edilmişti. Burada bulunuşumun son gününü nişanlıma açıklamak hakkına sahip olamazdım. Ama benim Heküp'ün[1] ne önemi var! Kudüs yerle bir edilmişti, ama küçük Martha'mla ben yaşıyoruz ve mutluyuz. Bunun yanında, tarihçiler, Kudüs yerle bir edilmemiş olsaydı, bizden önceki ve bizden sonraki öteki

1. *Hamlet'ten bir alıntı.*

halklar gibi, biz yahudilerin de ortadan kalkmış olacağımızı söylerlerdi. Bu da sadece, gözle görülür bir abidenin ortadan yıkılışının arkasından, yahudiliğin gözle görülmez dev yapısı inşa edilmiş oldu. Benim yaşlı yahudi şöyle devam etti: "*Bundan dolayı, Tischo-B'ow'dan*[1] *önce dokuz gün süreyle kendimizi her şeyden yoksun ederiz. Burada bizler, kendimizi yaşamdan soyutlamadan, dine son derece bağlı eski okuldan bir grup insanız. Eğitimimizi borçlu olduğumuz bir tek insan var. Bundan yıllar önce, Hamburg'lu Altona tek bir yahudi tapınağını oluşturuyordu. Bunlar daha sonra birbirlerinden ayrıldılar. Eğitim, Almanya'daki reform dönemine kadar pek de yetenekli olmayan kimselerce yapıldı. O zamanlar bir şeyler yapmanın gerekli olduğu anlaşıldı ve Haham*[2] *olarak seçilen Bernays diye birisine yardım edildi.Bu adam bize her şeyi öğretti.*" Bu yaşlı adam, o Bernays'ın yaptıklarını bana anlatmak istedi, ama özellikle beni ilgilendiren yaptıkları değil, adamın kendisiydi. O Hamburg'lu muydu? Hayır, I. Napolyon'un, kendisine öğrenim görmek için izin verdiği Würzburg'tan geliyordu. Buraya geldiği zaman çok gençti. Ve daha otuz yıl öncesine kadar burada yaşıyordu. "*Ailesini tanıdınız mı?*" "*Ben onun çocuklarıyla birlikte yetiştim. İki isim anımsıyorum, bunlardan birisi Münih'ten gelen Michael Bernays, öteki de Bonn'dan gelen Jacob Bernays.*"[3] "*Viyana'da oturan ve orada ölen bir üçüncü*[4]

1. *Kudüs tapınağının yıkılışı yıldönümünde dokuz aylık oruç.*
2. *Yahudi topluluğunun başkanlık sıfatı, bu söz konusu edilen Martha'nın dedesi İsaac Bernays (1792-1849).*
3. *Jacop Bernays (1824-1881), Martha'nın amcası, önce Breslava'da daha sonra da Bonn'da klasik Filoloji profesörü.*
4. *Berman Bernays (1826- 1879) Martha'nın babası.*

oğlu daha vardı." Bu sonuncusunun adının pek bilinmediğinden söz edildiğini duymuştum. Babanın zengin kişiliği oğullar arasında adeta paylaşılmış gibiydi. Dilci ve din kitapları yorumcusu olan baba, arkasında son derece yetenekli çocuklar bırakmıştı. Bunlardan birisi kendisini dillere verdi ve onlarla ilgili her türlü çalışmayı yaptı. Öbürü de hâlâ ünlü ozanlarımızla, ustalarımızın yazılarına aktardıkları bilgeliği ve inceliği öğretme işini sürdürüyor. Ciddi kişilikli, sessiz ve sakin bir insan olan üçüncüsü, bilim ve sanatın erişemiyeceği ölçüde yaşamın derinliğini yakalamış durumdadır. O, insana ilişkin her şeyle uğraştı ve kendinden öncekileri gözden geçirmek yerine yeni değerler yarattı. Bana, küçük Martha'mı veren o insanın anısına saygı duyuyorum.

Ah! Eğer öğretmeninin derslerinden kıvançla sözeden benim yaşlı yahudi, müşterisi, sözüm ona Praglı doktor Wahle[1] aynı sabah putlaştırdığı insanın küçük kızını kucaklayıp öpeceğinden ne kadar kuşku duyardı! Gençlik anılarını bana anlatmaya devam etti. Ve Bilge Nathan'ın bazı sözlerini de kendi öyküsünde aktardı. Bernays dini, o kadar zekice ve o kadar insancıl bir şekilde öğreten olağanüstü bir insan olmuştu. Birisinin ona inanmaması, kesinlikle olmaz bir durum olurdu. Fakat şu yada bu şeyde sağduyu çerçevesinde bir neden aradığı zaman usta, kendisini yasanın dışına atar ve buradan hareketle de inanmayanlara inandırıcı gerçekler getirirdi. Bernays, son derece zekice ve insanlığa hizmet etmek amacıyla din öğreniminî sürdüren bir insandı. Eğer bir insan ona inanmayı redderse, bu o insan için onmaz bir

1. *Daha önce Martha'ya kur yapan, Freud'un bir arkadaşı.*

eksiklik olurdu. Ama o, sağduyu bakımından şu yada bu şeyde bir neden arayınca dinsel kuralların dışına çıkar ve buradan hareketle de inanmayanlara aynı kanıtları gösterirdi. Örneğin beslenme kurallarını alalım: İnsanların yediklerinden daha önemsiz ne olabilir sorusuna şöyle yanıt veriyordu: "*Evrenin yaratılışını düşünelim. Belki bu bir masaldır. Ama yüzyıllardan buyana insanların inanageldikleri bir şey saçma olamaz ve bunun bir anlamı olmalıdır. Tanrı ilk insanları yarattığı ve onları yeryüzü cennetine bıraktığı zaman, insanlara verdiği ilk buyruk değil miydi? O ağacın değilde, şu ağacın meyvelerini yiyebilirsiniz. Neden bir ahlak kuralı değildir ve madem ki tanrı beslenmeye ilişkin bir kural getirmiştir, öyleyse insanların yedikleri şeyler onlar içini nasıl önemsiz olabilir?*"

Din kitaplarının getirdiklerini ustaca açıklamak için yapılmış bu denemeleri bana uzun uzun anlattı. Ben bu yöntemi biliyordum. Kutsal kitapların ileri sürdükleri düşünceleri ve boyun eğdirme isteklerinin gerçeğe dayandırmaktan başka bir yol yoktur. Devrim dışında, hiç bir reform konuyu bu şekilde ele almamıştır. Bununla birlikte, bu öğretim yönteminde, sonsuz bir gelişme ve Lessing'in izlediği gibi, bir çeşit insan türünün eğitimi vardı. Katı bir dogma olmayı sürdüren din, sanata ilişkin zevkleri tatmin eden ve aklın giderek artan gereksinmelerini kapıyan bir düşünce objesi durumuna gelmiştir. Kısacası, Hamburg'lu öğretmen, dine böyle bakıyordu. Ona göre, insanlar dini, kutsallığından değil, onda buldukları yada kendilerine öyle gelen o derin duygudan zevk alıyorlardı. Bu son derece yüzeysel bir eleştiriydi. Son derece belirli amaçlar ve doğru

yoldaki öğrencileri izlemek bakımından, benim yaşlı yahudinin de aynı yolu izlediği bir gerçekti.

Bu adam kendisini dine adamış bir çilekeş değil, yalnızca bir izleyiciydi. Benim yaşlı yahudi şöyle diyordu: "*Yahudi insanlığın en seçkin tabakasıdır. O yaşamak için yaratılmıştır. Bu gücü kendisinde bulmayan herkesi kınar.* (Bu bana Eli'nin sarhoşluğunda, kendi dünya görüşünden, yahudinin onuruna ***Homo Sum*** olarak getirdiği şeyi anımsattı.) *Din yahudilere, en küçük zevki değerlendirmeyi, ilişkileri yansıtan ve bunu bu meyvenin olgunlaştığı şu güzel evrene her meyve önünde dua*[1] *etmeyi buyurur. Yahudi zevk için, zevk de yahudi için yaratılmıştır.*" Usta bu bayramların öneminden söz ederken bu olguyu yüceltiyordu.

Yılbaşında bir hıristiyan şöyle der: "*Bu yeni yıl bir öncekinden çok daha iyi olmalıdır.*" Bir yahudi için ise, her şeyden önce, bir yıllık ömrün bittiği gün olan Roche Hachana[2] vardır. O gün biz yahudiler, dinsel bir kararın verileceğinden korkarız. Bu, Tanrı'dan korkma bayramıdır. Yom Kipur'da[3] Tanrı sevgisi için bir gün oruç tutarız. Bu da tanrı sevgisi bayramıdır. Bunun arkasından Succoth[4] gelir. Bu günlerde de yahudi sadece neşeli olmak zorundadır. Özellikle bunlardan bir gün dinsel sevinç, zevk günüdür. Bu da Tanrı'ya karşı sevgi duyma bayamıdır.

Bir müşteri girdi ve Nathan tekrar sıradan bir esnaf tavrı içine girdi. Yaşlı yahudinin bundan kuşkulandığından daha heyecanlanarak izin istedim. O da bana, eğer bir gün Prag'a

1. *İbranilerin dua etme biçimi.*
2. *Yahudilerin yılbaşı.*
3. *Barışma günü.*
4. *Kutsal çadır bayramı.*

gelecek olursa, beni de ziyaret etmekten çok memnun olacağını söyledi. Beni Prag'da bulması olanaksız bir şeydi; bununla birlikte, ben de ona başka bir sevinç tatmasını sağlamayı düşünüyorum. Eğer küçük Martha'm, kağıt malzemeleri, Viyana'ya hediye olarak gitmek isterse, dedesinin öğrencisi benim yaşlı yahudiye uğraması ve kendisinin kim olduğunu söylemesi gerekecektir. Ve her ikimizle de ilgili bir şeydir. Bu konuda ben öyle düşünüyorum: Yaşlı yahudilerin kendilerini rahat hissettikleri biçimler, bize pek fazla dayanak sağlamamasına karşın, gene yahudiliğin, o yaşam ve yaşama sevinci dolu özü ocağımızı terketmeyecektir.

WILHELM KNÖPFMACHER'e

6 Ağustos 1882
Viyana

Sevgili Dost,

Bence aceleciliğimle alay ederek kendi haksızlığını ele veriyorsun. Para, bu pislik, parmaklarım arasında eriyiveriyor. Ve bundan öylesine endişeye kapılıyorum ki, sana bunları gönderirken bütün zenginliklerimi güvence altına almayı tercih eder oldum. Çünkü onurlu insana yaraşır ödevlerimi yerine getirememekten korkar oldum. Böyle hareket ederek sırtımda hissettiğim bir yükten öylesine kurtuluyorum ki... Yardımın için teşekkür ederim. İçinde bulunduğum güç durumda bile ne kadar mutluyum. Eğer Tanrı varsa seni bu tavrından dolayı ödüllendirecek ve belki yüz kat yüceltecektir. Eğer yoksa en azından bir insan yaptıklarını anımsayacak ve sana sevgi beslemek için daha çok nedenler bulacaktır. Sana eserlerimi de[1] (daha tamamlayamadım) gönderiyorum. Bir üçüncüsünün (çalışmayı)[2] ve dördüncüsünün ve beşincileri beklememe karşın en azından, genel olarak tam olduğunu

1. *Freud'un yayımladığı ilk makaleler: "Ammocet'in omurilikteki arka sinir uçlarının kaynağı üzerine ve yılan balığının yumurtalıkları olarak kabul edilen dilimli organın hassas yapısı ve genel yap'sı" üzerine incelemeler.*
2. *Petromyzon'un omuriliği ve omurilik sinir düğümleri üzerine.*

sanıyorum"*Ne! Mahşer gününe kadar soy sop sürüp gider mi?*"[1] Macbeth'in, İngiliz Krallarının hayaletleri önünde söylediği gibi; çalışmalarım kafamda şekillenmiş olduklarından bu konuda son derece rahatsızım ve acele ediyorum.

Bu tatilde hayvanların derisini yüzmek yada insanlara acı vermek gibi[2] gerçek mesleğimi yapmaya hazırlanıyorum ve laboratuarımı[3] değiştirdim. Giderek de bu alternatifdeki birinci kavramı tercih ediyorum.

En içten düşüncelerimle.

Senin Sigmund Freud

---

1. *Macbeth, perde IV, sahne III.*
2. *Freud, zooloji ile tıp arasında henüz kararsızdı.*
3. *Wilhelm Busch'un (1832-1908) Max ve Moritz adlı eserinin önsözünden bir alıntı. Tam metin şöyle: "insanları rahatsız etmek, hayvanlara acı vermek."*

MARTHA BERNAYS'a

14 Ağustos 1882
Viyana, Pazartesi

Sevgili Küçük Martha'm,

Sana yazmak için, bugün hiç zaman bulamadım. Bunun için bu mektup, uzun bir süreden beri gece yazılmış ilk mektup olacak. Bilirsin, şu zavallı insanlar her zaman sabahtan çok akşamı severler. Çünkü... çünkü... bunun nedenleri o kadar çoktur ki, bunların bir tanesini bile aktaracak durumda değilim.

Bir tanem benim, biz ***Birlik***[1] değil, aileyiz ve çok uzun süreden beri Prater'e[2] hiç uğramamıştık. Pek de hoş geçmeyen günlerimizi unutturmak isteyen Senyör'ümüz[3] tarafından davet edildik. Senyör'ümüz gerçekten geveze birisi olmak istemediği zaman - ki çoğu zaman bunu yapar - kendisini biz gençlerden çok daha iyimser gösteriyor. Böyle bir gün, insanlarda bir çok anıları ve bunun yanında da bir çok acı anıları canlandırıverdi. Buralarda, hergün birbirimize biraz daha yakınlaşıyor ve birbirimizi daha çok seviyorduk.

1. ***Freud'un şu arkadaşlarından oluşan Birlik: İgnaz Schönberg, Eli Bernays ve üç erkek kardeş Fritz, Richard ve Emile Wahle.***
2. ***Viyana Parkı.***
3. ***Jakop Freud (1815-1896), Freud'un babası.***

Burada yemek yedik, bira içtik ve el sıkıştık. Beni sevgilime kavuşturması gereken zamanı, toplantının dağılma zamanını beklemek için hiç gücüm kalmamıştı. Kısacası kendimi ne kadar yalnız hissediyordum. Küçük Martha'mı ne kadar az öpmüştüm. Çünkü yaşamak için, bana göre en somut koşulların başlangıcı olan şeyden henüz hiç bir şey anlayamamıştım: Birden bire eşsiz ve biricik genç kız kazandım. Ha evet! Prater bir cennettir. Yalnız Wandsbek'deki koruluk çok daha güzel. Çünkü biz orada Adem'la Havva gibiydik. Bizimle birlikte sadece ve sadece oldukça zararsız hayvanlar, birkaç açık yürekli ve saygı değer çoban, meraklı yaşlı kadınlar, bizlere süt veren inekler, tereyağ, pasta vb. şeyler getiren kır lokantaları vardı. Küçük Havva, dönemin modasına uygun olan kahverengi bir elbise, hiç bir zaman başında durmayan kocaman bir şapka giyinmişti. Hepsi de bizim olan o büyük ve güzel ağaçların altındaki bankları Tanrı yerleştirmişti. Ateşten kılıçlı hiç bir melek görünürlerde yoktu. Yalnız ve yalnız zümrüt gözlü, hiç kapanmak bilmeyen bal dudaklı, narin ve küçücük bir melek vardı. Bu dudaklar ancak öpücüklerle kapanabilirdi. Ama sabah olduğu için çok az öpülebilirdi... Bununla birlikte genel olarak her şey ne kadar güzeldi! Ama daha da güzel olabilirdi. Daha senin yola çıkışını düşünebiliyor musun? En fazla onbeş gün var ve bundan daha fazla olmaması gerekir. Bu gerçekleşmediği, evet bu gerçekleşmediği taktirde, anneme ve Eli-Fritz'e karşı bencilliğim alabildiğine kabaracak ve ben her ikisinin duyup anlayacağı bir takım patırtılar çıkaracağım. Ve senin dönüşünde benim evimde olacak bu, senin aile duygularınla ilişkili olarak neye mal olursa olsun

olacak bu. Sen ailen içerisinde bir konuksun artık. Sen, Emniyet Sandığı'na bıraktığım ve zengin olur olmaz kurtaracağım bir incisin. Çok önceki dönemlerde ne buyurulmuştu? Kadın annesini ve babasını terketmeli ve seçtiği erkeğin peşinden gitmeli miydi? Bu durumun sana son derece dayanılmaz gelmesi gerekmez, Küçük Martha'm. Sen bu konuda hiç bir şeyi değiştirmeyi başaramayacaksın. Onların sana karşı duydukları sevgi ne olursa, ben seni hiç kimseye bırakmayacağım ve hiç kimse senin yerini tutamaz. Ve hiç bir sevgi benimkiyle karşılaştırılamaz.

Wandsbek'te ne var ne yok? Birisi senin "hayranını" hâlâ düşünüyor mu? Seni, kendi arkadaşları arasında görmek isteyen o insanlara da rastlıyor musun? Benim tatlı çocuğum, sen de kendini o kadar çok cana gösterdin ki. Burada da aynı cesareti gösterecek misin? Oradaki kadar cesaretli olman gerekmez. Ve ayrıca ben de bunu isteyemem. Bununla birlikte, zaman zaman görüşemediğimiz için, sen bir şeyler derler toparlarsın değil mi? "*Ah! bundan dolayı şimdi Viyana'da olacaklardan sözetme.*" Ne kadar acımasızsın! Bunları sürekli düşünmekten kendimi alıkoyamaz mıyım? Mahalli bayrama gitmekten memnun musun? Zaman zaman da alyansınla oynuyor musun? Hamburg'da yükselme ve alçalmaların olması gerektiği bir gerçek Burada ise hiç kuşkusuz artık olmayacak.

Son derece düzenli olmaya ve yarın çalışmaya başlamaya bugün karar verdim. İşimiz zor ve yolumuz uzun, ama amacımıza ulaşacağız ve sonra da '***kolkola***' yolumuza devam edeceğiz. Ne kadar güzel olur o zaman!

Senin şu anda ne yaptığını bir bilebilsem! Şu anda bahçeden o ıssız sokağı mı seyrediyorsun? Ah! Artık elinden tutmak için oradan geçemeyeceğim; Beni sana kavuşturacak o büyülü halı paralandı. Bizzat perilerin kendileri değil de, eskiden onların gönderdikleri kanatlı atlar artık gelmiyorlar. Bundan sonra gözle görülmeyi engelleyen sihirli bir başlık bulmak olası değildir Şu sevimli evren öylesine incelikten uzak bir duruma geldi ki, bu evren size şu soruyu sorabilir: "*Ne istersin, sevgili çocuk? Sen bu isteğine zamanla kavuşacaksın.*" Sabret biraz! İşte bu evrenin biricik sihirli formülü ve o bunu söylerken biz istediklerimizi birdenbire elde edemediğimız ve bunu kendi gençliğimizle ödememiz gerektiği zaman kaybettiğimiz şeyleri unutuyorsun.

Sevgili küçük Martha'm, iyi geceler.

Her zaman senin Sigmund

MARTHA BERNAYS'a

17 Ağustos 1882
Viyana Pazartesi

Sevgilim,

Bundan bir ay önce, aynı tarihte, gözlerimde sevinç, parıltı seni seyrediyordum. Philip'in evinin verandasında oturmuştun ve beni tanımıyordun. İki ay sonra nişanlanacaktık. O zamandan itibaren, her ikimiz de özlemini çektiğimiz birlikteliği gerçekleştirecek ve buna yardımcı olacak çok az, evet çok az şey vardı. Bununla birlikte, zamanı yarar bir şekilde geçirmedik. Birbirimize yabancıydık ve birbirimizi tanımayı öğrenmek zorundaydık. Bunu da başardık sayılır. Sürekli olarak birlikte olmaya başlayınca da, birbirimize karşı olan duygularımızı hiç bir şeytan sarsamaz. Bunu izleyecek nişanlılık ayları, ulaşmayı bu kadar istediğimiz hedefe giden yolda sürüp gidecektir. Senin için, zavallı sevgilim, en mutlu geleceğin umudu, şu anda kendini hazırlayacağın sayısız özverilerin esirgenmemesini gerektirir. Bense, elini tutarak göşterdiğim cesaretlilik, sonsuz mutluluğumun bilincinde olmama karşın, kendi değerini çoktan buldu. Bugün size yeni bir mektup yazma gereksinimi duyuyorsam, rica ederim bunun nedeni, ne çok

konuşmamak, ne de kendime karşı daha fazla ihtiyatlı olmak içindir. Bana daha çok memnun olmadığınız bütün konuları açın. Bizler de büyükler gibi, gerçek dostlarımızla, en güvenilir arkadaşlarımızla dayanışacağız. Tedbirliliğime karşın, ben hep böyle hareket ettim. Senin o nazik yapının hakkını vermeye çalıştım. Sen de benimle aynı düşüncede olduğunu bana söylemiştin. Ben böyle hareket ederek çoğu kez seni yaraladıysam, seni de en az benim kadar çekingen davranmaya itme çabama katılmalısın. Eğer buna bencillik deniyorsa zaten bütün bunlardan sonra, aşk sadece ve sadece bencillik olabilir.

Bundan söz ettiğim zaman, her zaman olduğu gibi bu da içine düştüğüm yalnızlığın bir yansımasıdır. Oysa şimdilik aramızda hiç bir anlaşmazlık yoktur ve bundan kuşku duyacak ve bizi ayırabilecek hiç bir olay söz konusu değildir. Beni üzen tek şey, sana olan aşkımı ifade etmenin olanaksızlığı içinde bulunmamdır. Ama sen bana güveniyorsan - ki böyle olduğunu biliyorum - daha elverişli dönemlerin sevinçleri uğruna ikimiz de cesaret dolu ve özgürce yolumuza devam edeceğiz. Martha'm bu kadar ciddi olduğum için kınama beni, sen benim yanımda olunca ne kadar neşeli olduğumu bilirsin. Şu korkunç ayın geçmişe karıştığını görmenin sabırsız bekleyişi içinde ve sana sevgi dolu düşüncelerimle.

Senin Sigmund

MARTHA BERNAYS'a

18 Ağustos 1882
Viyana gece

Neden tekrar yardım ediyorum yazıya?
Bu kadar açık soru sormamalı sevgilim,
Çünkü sana söyleyecek hiç bir şeyim yok gerçekten,
Gene de o değerli ellerinde olacak bu bilet.

Madem ki ben sana gidemiyorum
O yüreğimi sana taşıyacaktır paylaşmasız,
Mutluluklarıyla, umutlarıyla, çoşkularıyla, acılarıyla
Yüreğimi,
Ki bunların ne başı vardır, ne de sonları.

Goethe, Aşık Kadın, IX. Sone

Sevgilim,

Her zaman olduğu gibi, bu dünyanın akıl dışı olduğundan şikayetçi olmaktan hoşlandığımız usta bir balıkçı olan bir arkadaş bugün birdenbire beni çok duygulandırdı. Bitişik odaya girerken, ona göre, benim açımdan daha anlamlı olan derin bir coşku dolu, Goethe'nin eşsiz şiirlerinden kimi dizeleri okumam için kitaplıktan bulup çıkardı. Kendimi daha

fazla ele vermemek için düşüncelerimle başbaşa kalayım diye oradan uzaklaştım. O gün öğleden sonra kendimi çalışmaya vermek olanaksızdı ve bir süre sonra üniversiteden tanıdığım başka bir arkadaşla buluşacağım. Kötü bir kader, uzun bir süreden beri, bu arkadaşın ilkel bir şekilde saptadığı hedeflerinden uzaklaştırdı. Arkadaşlarımla olan ilişkiler, şimdi daha özel bir sıcaklık kazandı. Çünkü yaşamın ciddi niteliği hemen hemen hepimizde aynı zamanda olgunlaştı. Başlangıçta, değerli ve arzu edilebilir olarak gördüğümüz şey, tam tersine bizim için değerini sürdürmeye devam ederken bütünüyle bizden uzaklaşıverdi. Belki benim gibi içimizden kimileri kendileri için değerli olan yeni bir amaca ulaşmayı bütün yürekleriyle istiyor olabilirler. Ne kadar bunalımlı, ne kadar yorgun ve geleceğe olan inancım ne kadar zayıf olursa olsun, kendi kaderimi bir başkasınınkiyle değiştirmek istemem. Bununla birlikte bana ilişkin olarak olumsuz bir düşünce taşımıyorum. Martha'yla, küçük Martha'mla ilgili olarak, insanlar bana onun yerine ne verebilirler?

Hepimiz yoksuluz ve neyimiz varsa paylaşmaya çalışıyoruz. Hepsi de iyi arkadaşlar, zaten böyle olmasalar arkadaşım olamazlar. Birbirimize pek fazla bir şey yapamıyoruz. Bana iyiliği dokunduğunu düşünmeden, onlardan birisinden ayrılmak pek aklıma gelmiyor. Bana sağladığı yarar, bana sağladığı umut, beni yetersizliğimden kurtardı ve uğradığım adaletsizliğin bir kısmını alıp götürdü. Belki de ben ona aynı şeyi yaptım. Hiç kuşkusuz bütün bunlar, bir genç kızı sevmiş olmanın mutluluğuyla aynı olamaz. Ama her şeye karşın, benim yaşamama bu kadar

yardımcı olan insanların moral desteğini hiç bir zaman yadsıyamam! Bu bana yoksulluğu daha rahat kabullenmemi sağlıyor. Benim tatlı yavrucuğum, bir an için tut ki, başarı, gerçekten herkese verilen değerle orantılı olsun, o zaman aşk, kendine özgü derinliğinden bir kısmını yitirmeyecek midir? Böyle bir durumda, senin sevdiğin ben mi, yoksa benim kazandığım bir sevgimi olduğu nasıl bilinecektir? Ben her hangi bir şanssızlığın kurbanı olduğum zaman, genç kız bana şöyle diyebilir: "*Ben seni artık sevmiyorum, değerin olmadığını sen kendin kanıtladın.*" İşte değerin, göğse yada kola yazıldığı bir üniformalar dünyası kadar tiksinilecek yanı da burasıdır. Değeri böylesine kaprisli, böylesine yanlış ele alan yada onu savsaklayan zenginliğe göre değişimler olduğundan, o zaman gerçek aşk, hiç bir yarar aracı olmadan, yoksul insanlar arasında kalabilir. Ve eğer başka insanlar beni saçma bulurlarsa, ben de onlara karşı ilgisizsem, hiç bir yarar amacı gözetmeden, seninle, ben kendimi zengin, güçlü, seviyor ve değer veriyor hissedebilirim.

Ah! Sevgili küçük Martha'm, bizler ne kadar yoksul insanlarız! Tut ki birlikte olma tasarılarımızı açıklasak, bize şöyle sorarlar: "*Bunun için neyiniz var?*" Birbirimizi sevmekten başka hiç bir şeyimiz yok. Ve bunun dışında hiç, ama hiç bir şeyimiz yok. Ama gene de oturmak, yemek yemek, bir konuk kabul etmek için iki-üç tane küçük odaya gereksinimimiz var. Bize, yiyecekleri pişirmesi için gerekli olan ateşin sönmediği bir ocak gerekiyor. Evimizde daha başka neler olmalı? Başkalarına mutlu görünmek için, masalar, sandalyeler, yataklar, aynalar, bir duvar saati üzerinde bir sürü güzel düşler kurmak için halılar, güzel

kordelalarla bağlanmış ve dolaba dizilmiş çamaşır bohçaları, yapma çiçeklerle süslü şapkalar, son moda elbiseler, duvarlarda tablolar, günlük kullanmaya bardaklar, bayram günleri için şarap, kaşık ve tabaklar, beklenmedik bir misafir yada insanın açlığı... Hepsi de tıkır tıkır işleyen koca bir demet anahtar. Sevinç kaynağı olabilecek o kadar çok şey var ki, örneğin kitaplık, çalışma lambası ve öbür eşyalar. Her şeyin yerli yerine konması gerekir. Evin hanımı hiç rahatsız edilmeden her şey iyi düzenlenmelidir. Çünkü o kadın her nesne için yüreğini küçük küçük parçalara ayırmış durumdadır. Bunlar arasında bazıları evin bakımıyla ilgili ciddi bir çalışmayı yansıtırlar, bazıları da güzel şeylere duyulan sevgiyi, insanın zevkle anımsadığı değerli arkadaşları, gezdiği kentler tekrar tekrar yaşamaktan hoşlandığı saatleri anımsatırlar. Bütün bunlar, bu küçük mutluluk dünyası, insanoğlunun soylu duygularının birer semgesidir. Ama her şey hâlâ gelecektedir. Evin temelleri bile atılmamıştır henüz. Sadece birbirlerini alabildiğine seven zavallı iki yaratık var.

Yüreğimiz bu kadar küçük şeylere mi takılıp kalmalı? Evet, gerçekten güzel bir yazgı sakin dünyamızın kapısını çalmaya gelmedikçe, hep böyle küçük şeylere bağlanacağız. Ve sonra da birbirimizi sevmeye devam ettiğimizi her gün tekrarlamamız gerekecek. Birbirini seven iki varlığın, bunu birbirlerine söylemek için ne zaman ne de bir yol bulamamaları ne kadar korkunç değil mi? Böylece onlar aslında bir mutsuzluk yada anlaşmazlığın ortaya çıkmasını beklemiş olmuyorlar mı?

İnsanlar harcadıkları bir kısım parayı tekrar yerine koyarlar. Eğer bu yerine koyma işini uzun bir süre yapmazlarsa, kendileri de pek farkına varmadan bu paraların bitiverdiğini görürler. Yada bunlara hiç dokunmadıkları taktirde, çürümeye bırakmış olurlar. Çünkü bir kenarda para durur, ama bunu kullanmazlar. Ah! İşte bizim durumumuz da tıpkı bunun gibidir. Giderek birbirlerini seven iki yaratıktan başka bir şey kalmayacaktır. Bunlardan birisi öbürü çok uzaklarda olacaktır - kendi kendine duygularını bastırmaya çalışarak tek başına yaşayacaktır. Zavallı bir tatlı çocuk olan kız, sözünü etmediği bu kadar ağır koşullarla karşı karşıya kalmış olacaktır. Tam özgürce yaşamaya başlar başlamaz, alın yazının hışmına uğramış bir adama kendini kaptırır ve bu dünyadaki zevklerinin bir kısmından vazgeçer. Ama sen bana sadece mutluluk verebiliyorsun. Benim için sen, mutluluğun ta kendisisin. Sen yanımda olmazsan, yaşama zevkini yitirmiş bir şekilde bir kenara çekileceğim. Ama seninle birlikte ve senin için kendi payıma, yaşama bu mutlulukla bağlanmaya ve bunu seninle paylaşmaya çalışacağım.

Sana en içten duygularımı iletiyorum. Belki de şu anda sen de beni düşünüyorsun. Ve belki de şu anda bahçede beni bekliyorsun.

Senin Freud

MARTHA BERNAYS'a

Viyana, 25 Eylül 1882

Canım küçük Martha'ma,

Sevgilim, senin yanıtını beklemeden, sana kendimden ve kişisel ilişkimizin elvermediği halde yaptığım şeylerden söz etmek için bu notlarımı kaleme almaya başlıyorum. Bütün yaşamları boyunca aşkla ve dostlukla elele yürümeye karar vermiş, yaraşacak şekilde, sana karşı son derece içten ve son derece güven veren biri olmak istiyorum. Bununla birlikte, mektuplarımın her zaman yanıtsız kalmasını da istemem ve yanıt vermezsen, sana yazmaktan birdenbire vazgeçebilirim. Sevilen bir insanın, gene bizzat kendisi tarafından düzeltilmeyen ve geliştirilmeyen sürekli monologlar, karşılıklı ilişkileri zedeleyen yanlış düşüncelerin doğmasına neden olurlar. Ve bu da bizi birbirimize karşı yabancılaştırır. Tekrar karşı karşıya geldiğimiz zaman da, pek farkında olmadan, düşündüklerimizden çok daha farklı şeyler buluruz. Ben her zaman sevecen olmayacağım. Arkadaşlar arasında nasılsam ve dostluk gerektiriyorsa, yani ciddi ve samimi olacağım. Ama ben böyle davranınca, senin bundan rahatsız olmayacağını, değerinin hakkını teslim eden, saygınlığına göre davranan insanla, cana yakın bir oyuncak gibi kabul

ederek üzerine titreyen bütün insanlar arasındaki kolayca yapabileceğini umut ederim. Sevgilim, bir tanem, sana sitem etmekten hoşlandığımı da sanma. Hayır, içimde ne kırgınlık ne de anlatılmamış bir şey kalsın istiyorum. Evliliğimizi gerçekleştirdikten sonra, biliyorsun, her ikimizin de, birbirimize destek olmamız için biraz olsun kendi kendimizi değiştirmemiz gerekti ve eski küçük Martha'nın yerini bütünüyle sevgilime bırakmış görünmeyince, beni bu durumu anlatmaya ve açıklamaya hakkım olduğunu sanıyorum.

"*Öyleyse, o benden memnun değildir.*" diye düşünecek ve belki de ağlayacaksın. Hayır, bunları öyle değerlendirmemelisin. Sen beni eleştirmiş olsan, ben ağlayacak mıyım? Zor ödevin yükümlülüğünü aldık. Ve bunu başarmaya çalışırken de karşılıklı birbirimize yardımcı olmamız, ayrıca birbirimizin yanlışlarını düzeltmemiz gerekir. Aşkla ilgili olarak yalnızca bunlar yetmez bence. Birlikte bir yaşam sürdürmek, hoşa gitmeyen ne olursa olsun, ne güzel göstermek ve ne de gizlemek anlamına gelir. Birlikte bir yaşam sürdürmek, karşılıklı yardımlaşmak ve olup biten her şeyi paylaşmak demektir. Bana öyle geliyor ki, bugüne kadar, arkadaşlık ilişkilerinizde, cana yakın ve içten olmanın ötesinde bir şey istemediniz. Bu ilişkilerden, bunlardan başka hiç bir şey beklemediniz ve arkasından da, "*O erkek - yada o kadın - bugün o kadar cana yakın, o kadar sevimliydi ki...*" demekten son derece memnun oldunuz. Ağustos ayında, beni çok hasta olduğum bir sırada ve Eli'nin beni ziyaret ettiği zaman, bu kadar hasta olduğum halde, tedavi masrafları aileme ait olmak üzere neden bir hastahaneye gitmediğimi sordu bana. Bunu da kınayan bir tavırla

söylüyordu. Benim için de buradan ayrılmayacak. Sevgilim, onun sadece seninle eğlenceli saatler geçirmesini istemiyorum. Ben birbirimizi sevdiğimizi her zaman yüreğimde duyacağım ve iki insan arasında olması gerektiği bir şekilde, birbirimizle uyum sağlamak istediğimizi sana da hissettireceğim.

Bana gelince, ben bunu atlatacağımı sanıyorum. Bana bir defacık olsun mutluluğu tattırmaman beni derinden yaralamaktan başka bir işe yaramadı. Fritz Wahle birlikte ve yada ondan yana olmak için benden "dostluğunu" esirgemenle başladı her şey Bu konuda ben son derece sabırlı davrandım ve sonuç olarak sen beni haklı çıkardın. Bana her şeyi anlatırken, o zaman bile içtenlikle davranmanın yanısıra, senin özgürlük duygunun soyluluğuna değer vermezlik etmedim. Bu bakımdan da ben haklı çıktım. Senin bakış açın yanlıştı çünkü. İkimiz açısından da, aramızda bir daha böyle şeylerin olmamasını dileyelim. Yalnızca benim gibi değil, aynı zamanda, duygularını, düşüncelerini, kısacası gerçeği saklama zorunda kalan sevgili bir çocuk gibi bu ikimiz için de yıkıcı olabilir seni sevmeye karar vermemi gerektiren bir kız arkadaş olmakla, sevgilinin daha da yüceleceğini bir gün sen de kavrayacaksın. Sana içtenlikle uzanan bu eli sık ve ben sana nasıl davranıyorsam, sen de bana öyle davran.

MARTHA BERNAYS'a

5 Ekim 1882 perşembe
Viyana

Profesör Nathnael'i ziyaretimin sonucunu, taparcasına sevdiğim sana iletmiyeyim de kime ileteyim. Ama şimdi isteme bunu benden sevgilim. Bugün öğlendeki durum beni hâlâ rahatsız ediyor... Çünkü, yaşam uğruna kendi mücedelemin beni sürüklediği dolambaçlı yollara seni de katamam ve aynı koşullara seni de itemem. Bütün bu olup bitenlerden sonra, ne kendi mücadelem ve ne de kendi lehime olan bir şey söz konusu olabilir. Bizim ilişkimiz öylesine özel bir ilişkidir ki, senin benim yanımda olmanın yerini tutacak önemde hiç bir şeyin olmayacağını belirtmeliyim. Ve hatta sonuç benim istediğim gibi olmasa bile, gene böyle bir sonucun onurlu bir yanı var. Seni parlak bir geleceğe ilişkin olarak umutsuzluğa düşürmek için hiç bir neden göremiyorum. Benim sevgili Meleğim, sen yaşadıkça, benimle birlikte her şeyi göğüsleyeceksin.

Bütün çalışmalarımı yanıma alarak ve Meynert'in tavsiye mektubuyla birlikte N'nin yanına gittim. Ev daha yeni bitmişti. Ve ev boya kokuyordu. Bekleme salonu gerçekten çok güzeldi. Duvarda asılı bir tablo ve bu tabloda dört çocuk

vardı. Şu yakışıklı çocuk, tam yirmi yıl sonra tıp öğrencileri arasında en parlak yeri alacaktı. Şu güzel kız için, gençler bir baloda kavga çıkaracaklardı. Bunların her ikisi de siyah saçlıydı. Ve her ikisinin de anneleri esmer olmalıydı. Ben bu sonucu çıkardım. Bunların yanında, çirkin, yuvarlak yüzlü ve onlara göre daha yaşlı biri daha vardı. Bu kızın kucağındaki bebek, babasının yüz hatlarını taşıyordu, ama cinsiyeti pek seçilmiyordu. Umut vaadeden bir yuvaydı burası. Duvar, baba tarafından yazılmış kitaplarla kaplıydı. Bu kitapları bir süre inceledim. Ayrıca bir çeşit kaide üstüne yerleştirilmiş, ciddi görünüşlü, esmer ve şişman bir kadın portresi, bunun yanında da geleceğimizi ellerinde tutan bir adam vardı. İnsanın üzerinde bu kadar etkili olan bir adamı seyretmek, ne de olsa rahatsız ediyor. Hayır, bu insan bizim ırkımızdan değildir. Oldukça sarışın saçları, kafası, yanakları, boynu ve kirpikleriyle Almanyalı bir orman adamıydı. Bedenin her tarafı kıllarla kaplıydı ve bundan dolayı da teninin rengi seçilemiyordu. İki tane kocaman beni vardı. Bunlardan birisi tam yanağının üstünde, öbürüyse burnunun geri tarafındaydı. Çirkin olması bir yana, ayrıca garip bir yaratıktı. Kendisiyle konuşmaya başlamadan önce ürperdim. Daha sonra kendime biraz güven geldi. Artık "mücadele"ye hazırdım.

"*Profesör Meynert, size saygılarını sunmama ve sizinle ayrıca görüşemediğinden dolayı çok üzüldüğünü iletmemi söyledi. Benimle ilgili olarak da size şu kartı gönderdi.*" O kartı okurken ben oturuyordum. Ve hatta kartta neler yazılı olduğunu daha önceden biliyordum. Kartta şunlar yazılıydı: "*Sevgili meslektaşım, histoloji konusunda değerli çalışmalar yapmış olan Bay Doktor Sigmund Freud'u size*

bütün içtenliğimle tavsiye ederim. Kendisinin isteğini büyük bir iyilikseverlikle ele alacağınızdan dolayı minnettarım. Yakın da görüşebilmek umuduyla. Sizin Thedor Meynert."

- *Meslektaşımın bu tavsiyesine büyük saygım var. Sizin için ne yapabilirim, doktor?*

Konuşurken, insanı okuyormuşcasına bir izlenim bırakıyordu. Her konuştuğu şeyin üstünde, karşısındakini düşündürmesini bilen birisi olduğu açıktı. İhtiyatlı, sözleri tarta tarta konuşuyor ve karşısındakine her bakımdan güven veriyordu. Ben de şunları anlattım:

Durumu anladığınızdan eminim. Bir asistan alacağınızı biliyorsunuz. Ve buna ayrıca, er-geç bir bölüm de açacağınızı ekleyiniz. Çok önemli bilimsel çalışmalar yapacağınızı söylüyorsunuz. Oysa ben, bu tür çalışmaların tümünü yaptım. Fakat bir aşamadan sonra, böyle bir çalışmayı sürdürme olanağım yok. Ve bunun içindir ki, bu düzeydeki çalışmaya aday olmam gerektiğinin sonucuna vardım.

- *Çalışmalarınız yanınızda mı doktor?*

- *Evet,* dedim ve cebimden çıkardım. O yazılarıma göz atarken ben de durumu şöyle anlatmaya çalıştım.

- *Önce işe zoolojiyi incelemekle başladım, daha sonra fizyolojiyi ve biraz da histolojiyi araştırdım. Profösör Brücke, asistanından ayrılmıyacağını söyleyince ve param olmadığı için kendisinin yanında kalmamamı tavsiye edince, ben de onun yanından ayrıldım.*

Bunun üzerine Prof. Nathnael de şunları söyledi:

- *Size açıkça söyleyeyim; böyle bir çalışmayı sizden önce başkaları da talep ettiler. Bunun için size hiç umut vermek*

istemem. Bu, benim için iyi bir şey olmaz. Ama gene de böyle bir bölüm için sizin kaydınızı yapacağım. Eğer daha başka bir yer boşalırsa, en başta sizi düşüneceğim. Biraz önce de söylediğim gibi, size hiç bir şekilde umut vermek istemiyorum. Kesinlikle benim bir şeyler yapmamı beklememelisin. Qui vivre verra (Yaşayan görür). *Bu çalışmalarını saklayacağım.*

Her şey benim sana anlattığımdan daha dostça bir hava içinde geçti. Onun tavrında en küçük bir boş gurur yoktu. Tam tersine boş bir tedbirlilik vardı. Bir kere şu çok açıktı: İlk çalışma çoktan verilmişti. (bir söylentiye göre Prag'lı bir profesörün oğluna.) İkinci konu için henüz bir karara varılmış değildi. Profesör, benim çalışmamı aslında ciddiye almıyor değildi. Fakat kendisine boş zaman bırakmak istiyordu.

- *Bir şey daha var.* diye söze başladım. *Şu anda ben devlet hastahanesinde* ***yardımcı*** *doktorum. Ve siz bana asistan olmam için hiç bir umut vermez ve hiç bir yol göstermezseniz, ya sizin yanınızda yada bir başkasının yanında* ***yardımcı*** *doktor olarak kalmak isterdim.*

- ***Yardımcı doktor*** *terimiyle neyi anlatmak istiyorsunuz?* diye sordu. *Burada kullanılan bu* ***Yardımcı doktor*** *sözcüğünden hiç bir şey anlamıyorum.* dedi. Ben de kendisine - senin için de yararlı olacağını sanıyorum - kısaca açıkladım: Bir hastahane iki kısımdan oluşur. Birincisi, asistanlarıyla birlikte öğrencilere ders verildiği klinikler. İkincisi, baş hekimle (primarius) yardımcılarının sadece hastaları muayene ettikleri kısımdır. Bir profesörün kendi asistanlarını seçme yetkisi olduğu halde, bir baş hekimin

kendi yardımcı doktorlarını seçme yetkisi yoktur. Bir çalışma alanının boşalmasını beklerken, her doktor yardımcı doktorluk yapabilir ve bu arada benim gibi yardımcı doktor olarak da kalabilir Ayrıca bu bekleme döneminde gerek klinikte, gerekse servislerde çalışabilir. Anladın mı küçük Martha'm? Profesör Nathnael gene de anlamamıştı, çünkü sonunda şunu ekledi:

Henüz söz konusu olmamakla birlikte, bir cerrahi bölümünde çalışmak isterseniz, bu konuda hiç bir endişeniz olmasın. Siz bilimsel çalışmalarınızı sürdürün. Sizin bu isteğinizi yerine getirmenin zamanı geldiğinde de, zaten ben sizi düşüneceğim.

- Bilimsel çalışmama bu şekilde devam edemem, Kendi başıma buyruk olabilmem, büyük bir olasılıkla ailemin bulunduğu İngiltere'ye gitmem için, mümkün olan en kısa zamanda bilgimi arttırmak ve tıp öğrenimimi bitirmek zorundayım. Uzun bir zaman parasız çalıştım. Başlamış olduğum kimyayla ilgili bir çalışmamı bitirmeden bırakmak istemiyorum.

- Yayımlamanız gerektiğini söyleyemem, diye yanıt verdi. *Siz çalışmalarınızı bilimsel araştırma mantığıyla sürdürmelisiniz. Ancak böyle bir mantıkla tıp öğreniminizi bitirebilirsiniz.*

- Bunun farkındayım ve aynı zamanda bu, psikoloğun çalışma yöntemlerinden pek farklı değildir.

- Aynı şey, diye yanıt verdi.

- Ama bir pratisyen doktor için en gerekli olan şeyleri öğrenmem gerektiğini söylemek istiyorum.

- Öğrenin. Bence bunun için hiç bir engel yoktur.

- Öyleyse, ben sizi anlayabildiysem, yakın bir gelecekte sizinle birlikte çalışmak umudu hiç yokmuş gibi hareket etmem mi gerekir?

- Çok doğru, dedi. *Kendinizi tanıtacak her şeyi yapınız. Ben size hiç bir şey vaadedemem. Bu benim açımdan çok yanlış bir şey olur. Sonra, siz, bir üniversite kariyeri mi, yoksa bir pratisyen kariyeri mi seçmek isterdiniz?*

- Özel eğilimim ve geçmişteki yaşamımın bütünü beni birincisine itiyor ve ben de bunu seçmek istiyorum...

- Evet, her şeyden önce yaşayabilmeniz gerekir. Çok güzel, ben sizi hiç bir zaman unutmayacağım. Ve bir daha ***yaşayan görür*** diye tekrarladı, ondan sonra da ayağa kalktı.

- Sonuç ne olursa olsun, size çok teşekkür ederim. Yalnız bir süre sonra eğer izin verirseniz yazılarımı sizden alayım. Çünkü size verdiklerim en son nüshalarıdır.

- Ben bunları okuyacağım. Üç-dört hafta sonra, gelip bunları alabilirsiniz. Çünkü şu anda çok meşgulum. Okumam olanaksız.

Bekliyorum, Bay Profesör. Ayrıca benim çalışmalarımın aslı hem yıllık Rapor'da, hem de Schwalbe'deki Nöroloji'de bulunmaktadır.

Bir selamlaşma daha, işte hepsi bu kadar... Peki sen nasıl buldun sevgilim? Şimdilik birinci sorundan hiç sonuç yok. İkincisine gelince, ondan umutluyum. Çünkü bu adam bana son derece samimi davrandı. Bir kaç gün sonra N gibi Meynert de benimle özel olarak ilgilenecekler. Bunun yanısıra gene Meynert, öbür profesörlerle tanıştırdığı zaman daha iyi olacak. Ama şimdilik ben, hiç bir umut yokmuş gibi çalışmama devam edeceğim. Şimdi nereye yönelmem

gerekecek? Bunu düşünmem gerekecek. Ben dermatolojiyi düşünüyorum. Çünkü bu durum müşteriler açısından son derece önemli ve alan kendi içerisinde de son derece ilginç. Yarından itibaren bu serviste çalışmaya başlayacağım. Eğer yardımcı doktorluk kısmı yoksa Meynert'i bulacağım.

Birbirlerine ters ilgilerimize karşın, cana yakın bulduğum annenle daha iyi anlaşacağımızı sanıyorum. Cumartesi günü saat onda Prater'de görüşebileceğimizi sanıyorum.

Senin sadık Freud'un

MINNA BERNAYS'a

Viyana, 21 Şubat 1883

Sevgili Minna'cığım,

Mektubuna bu kadar çabuk yanıt veriyorsam, şu dünyada her zaman olduğu gibi, bunun çeşitli nedenleri var: Birincisi senin beklenmedik mektubun beni son derece sevindirdi ve ikincisi de bir diş çektirme beni o kadar sarstı ve o kadar halsiz bıraktı ki, çalışamayacak durumdayım. Bununla birlikte yalnız kalmak zorundayım (Martha ile kızkardeşlerim Dr. Herzig'in yeğenini ve nişanlısını görmeye gittiler.) Hayır, hayır, ben sana karşı haksızım: Yedinci defadır çok mutlu oluyorum ve sekizinci defadır da çok yorgunum. Böyle yazmakla bütünüyle haklısın. Bugün çok mutlu olduğumdan, bir süre için ayrı düşmüş bir çift için bir şeyler yapmak gereksinimiyle yanıp tutuşuyorum. Senyör'ün verdiği böylesine bir güvenden güç alarak, biriyle gevezelik ediyor, öbürüyle de mektuplaşıyorum. Elise'nin hareket edişinden, Anne'la Eli'nin barışmalarından itibaren, bizim durumumuz, pek ilginç olmamakla birlikte, az da olsa memnunluk verici, özellikle şu son haftalarda, ailede sürekli kara bulutlar dolaşıyor: Senin İgnaz bir köşede somurtuyor, annesi öbür köşede düşünceli oturup duruyor. Bunlar da gösteriyor ki,

'uzun mücadeleden bıkan' bu çift yakın bir gelecekte barışa son vereceklerdir.

Ama bunlar, başka bir şekilde ele alınmaya değer olan ciddi şeylerdir. Nelerin olabileceğini büyük bir olasılıkla biliyorsun: Annesi, önce şöyle bir çevreyi tanımak, daha sonra da oraya yerleşmek için Hamburg'a gitmeye karar verdi. Bunun üzerine, Schönberg, annesinin bencil olduğunu ve kendisinden beklediği annelik duygusunu bulamadığını açık açık söyledi. İlişkiler bütünüyle koparıldı ve bu da çok acı oldu. Benim de bu aşamada tavır aldığımı, sen de bu soruna el atmamı istersen, mektuplarında annenden yana olmamanı, onun bizimle ilgili söyleyeceği şeylere inanmanı senden özellikle rica ettiğimi hemen söyleyim. Sen, benim ona kin beslediğimi yada onun hakkında taşıdığım saygıdeğer düşüncelerimi yitirdiğimi ve kısacası sevgimin azalmış olabileceğini hiç kafandan geçirme. Ben, onun kendi açısından haksız olduğunu sanmıyorum. Bunun yanında, kendisinin bir takım yaşlı kadınlara özgü bu garip zayıflıkların en küçük izini bile taşımıyan, üstelik aramızda büyük entellektüel ve moral güce sahip olan bir insan olarak kabul ediyorum. Bununla birlikte, bize karşı, yaşlı bir erkeğinkine benzer bir tavır takındığı da yatsınmaz. Enerjisiyle sevimliliğini bu kadar uzun bir zaman ayakta tuttuğundan olacak, yaşama yaşlı bir insan gibi değil, tam tersine, sonuna kadar aktif olarak katılmaya devam etmektedir. Bence o, tek merkez olmayı, otoritesini, biricik amacını kalıcı kılmak isterhektedir. Yüksek görevlerde bulunmuş her erkek böyle şeyler yapar. Ama genel olarak insanlar bir kadının böyle tavırlar takınmasına alışık

değillerdir. Bir anne olarak, üç çocuğunun şöyle böyle mutlu olduklarını ve bütün arzularını kendi gereksinimlerine ayırdıklarından dolayı mutlu olmalıydı. O bunu yapmadı ve üstelik de hep şikayetçi oldu, bu açıdan haksızdı. Çünkü, onun böyle davranması için, hiç bir zaman biz neden olarak gösterilemeyiz. Schönberg'ten, Martha'dan ve benden sürekli şikayet etmektedir. Hangi kaprisin etkisiyle bilemiyorum ama, bizlerden ayrılmakta en küçük bir endişe duymadan Hamburg'ta kalmak istiyor. Ve hatta uzun yıllar kalmayı bile planlıyor. Bu kötü yüreklilik değil ama, hele cömertlik hiç değildir. Onun bu durumu, ileri yaş isteğiyle, enerjik yaşlılığa özgü bakış açısının yoksunluğuyla, her ailede olan, gençlerle yaşlılar arasındaki sürekli çelişkinin ortaya çıkışıyla ilgilidir. Hiç kimsenin özveride bulunmak istemediği, herkesin özgürce kendi yoluna devam etmek, hoşuna gideni yapmak istediği bir çelişkidir. Ruhsal olarak dar bir yakınlık içerisinde yaşadığımız koşullar bu çelişkiyi kaçınılmaz duruma getiriyor. Bu benim olaya bakış tarzımdır, yoksa annene karşı duyduğum saygı ve verdiğim değer hiç bir şekilde azalmamıştır. Birbirimize karşı beslediğimiz duyguya böyle bir olaydan dolayı gölge düşmez. Seninle benim aramızdaki ilişkiyi tehlikeye düşürdüğünü kendisine söyleyerek, onu daha da yaralamak istemem. Eğer o haksız davranışta bulunuyorsa, bu, annemin bana yabancılaşmasından değil, sadece ve sadece haksız davranış anlamına gelir. Öbür yandan, ben ondan çok şey istemiyorum. Sonra ben onu salt kadın olarak değerlendirmiyorum. Uzun sözün kısası, hiç kuşkusuz, benim kendi davranışımı, Schönberg'in, kendi davranışını düzene koymak zorunda kaldığı bir model

üzerinde ısrar ettiğimi düşünüyorsundur. Bununla birlikte, o, annene karşı yapması gereken her şeyi yaptı. Annen sanki genç ve uysal bir nişanlıydı. Özveriler ve acılarla henüz yorgun düşmemiş, yaşamdan mutlu günler bekleyen bir durumu vardı. Hâlâ gençliğe özgü kendi kendini acımasızca eleştiri gücü, coşkusu ve her şeyi kolayca kavrayabilme yeteneği vardı. Bütün bunlarda, biraz da senin eksikliğin olduğunu, senin kendini onların ellerine çok fazla teslim ettiğini sanıyorum. Schönberg'in belirttiği gibi, uyumluluk iki insan arasında ancak büyük bir özverilikle sağlanabilir ve üç insan arasında hiç bir zaman sağlanamaz. Bu sonuncu durumda, her şey bütünüyle gereksiz olacaktır. Bence, sen Schönberg'e göre biraz kıskanç davranmalısın ve bir üçüncü kişinin araya girmesiyle onunla olan ilişkinizin bozulmasına hiç bir zaman izin vermemelisin.

Schönberg, annene zaman zaman daha az saygılı davranırsa, bu da onu çoğu zaman ciddi bir şekilde yaralayacaktır. Son günlerdeki şu Hamburg öyküsüyle ilgili olarak, bana, hiç de hoş olmayan küçük bir komedi oynadı. Ben çok fazla üzülmediğim için, bunun nedenini kendisine sormadım. Onun sormamı istediğinden eminim. Sanıyorum, annen bizim eski değerli dostumuz Fritz Wahl'a çok benziyor. O da duygularını benimsemediği çevresine karşı kıskanç davranırdı. Buna karşın, tecrit etme yöntemimiz sayesinde, Schönberg'le ve özellikle seninle ilişkilerimiz en sağlıklı bir şekilde sürüp gitmektedir. Bizler, acılı tutkuların, aynı şekilde acılı zevklerini kabul etmiyoruz. Ve aynı zamanda böyle bir şeyi paylaşmıyoruz. Pratik bir amacımız var; o da şu: İkişer kişilik gruplarla, çok dar da olsa bazı

çiftlerle birlikte olmak, birlikte yaşamak, birlikte çalışmak. Bu pratik amaca ters düşecek ne varsa hepsini, son derece can sıkıcı olduğunda kaldırıp atabiliriz.

In merito bu kez ben de sadece kendi dostuma değer verebilirim. Şu Hamburg'a yerleşme işi bize ve herkese çok dokunuyor - bu insancıl zayıflığımızdan dolayı utanmayalım - bu durum biraz da olsa tehlikeyi beraberinde getiriyor. Yalnız ağır bir zorunluluk kendisini affettirebilir. Bizler böyle bir tasarıya bütün gücümüzle karşı çıkacağız, ama bu konuyla da bir yıldan önce uğraşmanın yararsız olacağını sanıyorum. Hamburg'ta bir yıl kalmak, anneni son derece bıktıracağı umudunu yitirmiyorum.

Bu yaz yolculuğunun lehinde duyduğumuz duşünceler, bizi etkileyecek ve kısmen de olsa arka planda gizlenmiş olan hakim isteği de gizleyecek türden şeyler değildir.[1]

1. *Bu mektup Martha tarafından bitirilmiştir.*

MARTHA BERNAYS'a

Viyana, 13 Temmuz 1883
Sabahın saat ikisinde

Ah! Şu bahçıvan var ya!.. Sevgilim gibi bir konuğu olduğundan dolayı ne kadar da şanslı adam! Doktor yada yazar olacağıma böyle bir bahçıvan olsaydım, sanki ne olurdu; ben de küçük sevgilime günaydın diyebilir ve kim bilir belki de sana bir demet çiçek uzatır, yanağına bir çiçek kondurabilirdim.

Ama bu mektup bahçıvana değil, sana benim küçük Martha'm, benim Kordelya-Martun'um. Neden Kordelya dediğimi daha sonra anlatacağım. Çok mu merak ediyorsun sevgilim? Senin boğaz ağrın çoktan geçmek üzeredir ve bu mektup sana ulaştığında iyice iyileşmiş olacaktır. Bu rahatsızlığını bana söylemekle o kadar kibar bir davranış gösterdin ki... Çünkü her insan rahatsız olabilir. Durum ne olursa olsun, bu rahatsızlık son derece ciddi olmadıkça, kendini gereğinden fazla nazlandırma yavrucuğum. Her olur olmaz şey için boyun atkısı kullanma vb. Böyle zararsız durumlarda, insanın kendi kendine biraz acımasız davranmaya çalışması iyi olur. Bu da bir süre devam ettirilmelidir· Sabırsızlıkla senden haberler bekliyorum.

Zorunlu olduğu taktirde gizliden gizliye kendine iyi bakacağına inanıyorum. Eğer paraya gereksinimin varsa, bana söyle sevgilim, çünkü bu ara param var.

Bugün mevsimin en yakıcı sıcağı oldu. Bu bitkinlik, beni gerçekten çocukluk günlerime götürdü. Bana direnme gücü verecek birine gereksinimim olduğunu hissettim. Bu nedenle de kalkıp Breuer'i ziyarete gittim. Şu anda geç vakit ondan dönüyorum. O zavallının migreni vardı ve sürekli salisilat alıyordu. İlk işi, beni önce banyoya göndermek oldu. Ve gençliğimi yeniden yaşattı bana. Bu sıcak ve candan konukseverliği kabul ederken, kendi kendime küçük Martha'm burada olsaydı, "bizim de böyle bir banyoya gereksinimimiz var." derdi diye düşündüm. Hiç kuşkusuz sevgilim, yıllar da geçse istediklerimizi elde edeceğiz. Ancak benim düşündüğüm tek şey, o zamana kadar beni hoşgörüyle karşılayıp karşılamayacağındır. Daha sonra da gece geç zaman yemek yedik. (Sana şu anda henüz başlamamış bir tartışma öncesinde yazıyorum.)

Beyin ve sinir hastalıklarıyla bunların ilginç durumları çerçevesinde tıpla ilgili uzun tartışmaya daldık. Bu tartışma, arkadaşın Bertha Pappenheim'in durumunu daha iyi anlattı. Tartışmadan sonra, sohbet ikişerli ve daha kişisel konular üzerine oldu. Aslında böylesi, daha içten ve daha nitelikliydi. Ben sadece, Martha'yla evliliğimin arkasından bana söylediklerini tekrarlamasını beklerken, o karısı ve çocuklarıyla ilgili bir çok şey anlattı. Böyle bir durumda ben de ona açıldım ve şöyle dedim: "*Şu sıralarda, Düsternbrook'ta bir boğaz rahatsızlığından acı çeken Martha'da gerçekten yumuşak huylu bir Kordelya'dır. Ve*

madem ki, şu anda birbirine bu kadar inanan ve güvenen iki insanız, öyleyse her şeyi anlatabiliriz." Bunun üzerine babası da dahil, hiç kimseye en küçük bir sevecenlik göstermediği için, karısına o da Kordelya dediğini anlattı. Bu Kordelya'ların birisi otuzyedi, öbürü yirmidört yaşındaydı ve bizim kendilerini derin bir sevgiyle düşündüğümüz bu sırada, onların kulakları çınlamış olmalıydı.

Ve şu anda küçük Martha'm, en içten düşüncelerimi iletirken senden ayrılıyorum, çok uykum var çünkü.

Senin Sigmund

MARTHA BERNAYS'a

22 Ağustos 1883
Viyana, Gece

Benim sevgili Martun'um,

Bütün mektuplarına yanıt verirken, anlatacak pek fazla bir şey bulamıyorum Ne var ki, senin oradan yazdığın haberler, beni son derece sevindiriyor, bütün noktalarda anlaşıyor ve seni kucaklarken her şeyi açık açık anlatmayı ne kadar istiyorum. Ama bütün bunların yanında, geçmişe doğru dönüp baktığımızda, bütün engelleri aştığımızı ve kısacası birbirimizi yürekten sevdiğimizi söyleyebilir miyiz?

Saatler ilerledi. Bu saatleri bazı haberleri iletmek için harcayacağım. Böyle yapmazsam, bır yığın haber birikecek ve boş bir gevezeliğin sıcaklığına kendimi kaptırma fırsatını bulamayacağım.

Bugün Simon[1] Anna'nın[2] evlenirken gereksinimi olan bazı şeyleri alması için, ona yüz florin ödemede bulunsun diye bankasına direktif verdiğini bana söyledi. Bu beni pek fazla ilgilendirmez ama, zengin bir amcaya göre miktar olarak çok az olduğu gibi, ayrıca veriş biçimi hiç de kibar

1. *Simon Nathanson, Freud'un dayısı.*
2. *Anna, Freud'un kızkardeşi ve Martha'nın erkek kardeşi Eli'yle evlendi.*

değil. Eğer biz zengin olursak sevgilim, hiç bir zaman bu şekilde hareket etmeyeceğiz. Senin bu düğüne davet edilme gereksinimi duymayacağını biliyorum.

Mutluluk düşünden uyanan Paneth[1] sana selam gönderiyor, nişanlısı da bana. Hele o nişanlısı o kadar iyiliksever bir insanki... Şu yeryüzünde bu kadar iyi insanlar da var.

Hollander[2] hareket edişinden itibaren, sadece iki arkadaşla buluşuyoruz. Bunlardan birisi Herzig. O da güzel kızların bulunduğu[3] köyden arasıra geliyor. Öbür arkadaşı sen tanımazsın. Adı Robert Francesnchini. Çalışmalara bu arkadaş da benimle birlikte başlamıştı. Bizim sınıfta doktorluğu seven üç kişi vardık. Birisi de buydu. Ortaklaşa satın aldığımız bir iskelet üzerine üçümüz de adımızı yazdırmıştık. Robert uzun süren bir hastalık nedeniyle doktorluğu da, zoolojiyi de bıraktı. Zenginlerin evine eğitimci olarak girdi. Gene aynı nedenle, yani sağlık nedeniyle, bunu da bırakmak zorunda kaldı. Daha sonraları biraz iyileşti ve o zaman da demir yollarına memur oldu. Yaşlı annesiyle birlikte son derece gösterişten uzak bir yaşam sürüyor. Bunun yanı sıra, sayısız yeteneği ve derin bilgisi sayesinde de, bütün gazetelerde ve hemen hemen her konuda R.F. imzasıyla yazılar yazıyor. Şu sıralarda kendini felsefeye verdi ve doktora tezini kaleme almak üzere. Fakat seve seve birlikte olunacak ve gevezelik edilecek tek kişi var, o da Herzig. Kendisini sen de tanırsın ama henüz bir değerlendirme yapacak kadar tanıyamazsın. Salı günü ilk kez

1. *Dr. Josef Paneth (1858-1890), Freud'un çalışma arkadaşı.*
2. *Dr. Bernard Hollander, Psikiyatri kliniği asistanı.*
3. *Birisi Herzig'in nişanlısı, öbürü gene Herzig'in kız yeğeni.*

bir elektrik sergisine gittik. Ben hemen gitmek niyetinde değildim. Çünkü nasıl olsa daha sonra sık sık gidecektim. Burada gürültüler, bir kısım makinelerin kendi gürültüleri hiç de hoşa gidecek bir şey değildi. Ayrıca açıklama yapılmadan bazı makineleri anlamak da olanaksız. En azından üzerinde uzun uzun inceleme yapmak gerekiyor. Elektrikle ilgili bütün kitapları aldık. Bütün dikkatimizle incelemeye çalışıyoruz. Şimdiye dek ben, küçük salonların bir yanından elektrik vererek, eşyaların ve döşemenin bu kadar çarpıcı bir şekilde gösterildiğini görmemiştim. Gene burada Jaray'ın[1] son derece güzel mobilyaları vardı. Bu küçük salonların görünüşü, benim felsefemi altüst etti. Herzig pek ilgilenmedi. Çünkü hiç bir zaman böyle eşyalara sahip olamayacağını çok iyi biliyordu. Bense, böylesine çarpıcı bir şekilde döşenmiş yuvanın sana vereceği zevki düşünerek, buraya büyük bir istekle girmiştim. Bir kaç güzel kız da bu eşyaları seyrediyorlardı. Ve sanıyorum, onlar da akıllarından şunu geçiriyorlardı! "*Ah!.. bize bunlardan alabilecek bir koca bulsaydık.*" Bu kızların böyle güzel düşler kurmalarını biraz da ben istedim. Benim nişanlım da aynı eşyaları görmüş olsaydı, onun da benzer düşler kuracağını düşündüm ve o anda çok üzüldüm. Gerçeği söylemek gerekirse, sen bu eşyaları görmediğin için kendimi bir süre çok rahat hissettim. Ama bu duygu pek uzun sürmedi. Ve kendi kendime: "*İnsanın mutluluğunu sağlayan şey şu güzel sofa değildir. Eski bir deri koltuk da insan mutluluğunu sağlayabilir. Kadın, ev sahibi ve hiç bir insan olmadan değil de, hoş şeylerin bulunduğu bir evde yaşamalıdır.*"

1. *Viyana'nın çok tanınmış bir mağazası.*

Son günlerde Pfungen'le[1] mesleğimizle ilgili kıyasıya tartışıyoruz. Ona biraz kaba davrandım. Ben bunda haksızım. Son zamanlarda, birisi beni ona duymak zorunda bıraktığı için, ben de ona açık açık kin duyuyorum. Bundan başka, şu sıralar, gereğinden fazla neşeliyim. Gençlik çağında pek yaşanmamış bir çeşit taşkınlığa hiç bir sınır koymuyorum. Oysa, eskiden bu tür taşkınlıklar bana son derece yabancı şeylerdi. Aynı şekilde, ne yazık ki sorunlu ve aptal olan, ama öte yandan da üstün insanmış gibi görünen birisinden tiksinmek gibi genel olarak övgüye değer doğal bir yanım da var. O hemen hemen meschugge'dir. Ve bütün görüşleri saçmadır. Fakat o iyi bir insan olduğu için, kendisine karşı tavrımı değiştirmem gerekecek.

Benim bu durumda, zamanımı kötü kullanmaya iten şeyin neşelilikle karamsarlığın bir arada bulunmasıdır. Çok okuyorum ve bütün zamanımı okumakla dolduruyorum. Örneğin, bir yandan, Gustave Doré'nin resimlediği ***Don Kişot***'u okurken öbür yandan da, elimde beyin anatomisi var. Sen çok, çok haklısın küçük Prenses'im, bu, genç kızlar için değildir. Bu kitabı sana gönderdiğim zaman, kitapta bulunan başlıkları ve bazı bölümlerinin içeriğini bütünüyle unutmuştum. Hiç kuşkusuz, bu eser son derece önemli ve bir gereksinime yanıt veriyor ama Prenses'imi tam olarak ilgilendirecek bir şey değil. Yalnız aralarda geçen bazı öyküler çok ilginçtir. Sen de bunları okumalısın. Bugün bunları okurken, deliler gibi güldüm. Uzun bir süreden beri böylesi başıma gelmemişti. Bu kısımlar kesinlikle çok güzel...

1. *Dr. Pfungen, Psikiyatri kliniği asistanı.*

Sağlığın iyi mi küçük ve güzel Prenses? Bu kez de size aşktan sözetmiyorsam, bunu, size olan tutkumun bir belirtisi olarak görmelisiniz. Siz de, benim sizi sevdiğim gibi seymeye devam edin ve ben sizi her zaman seveceğim, o zaman her ikimiz de en tutkulu insanlar olmayı öğrenmek için bir yarışa gireceğiz.

Bütün bir sevgimle, gelecek mektuba kadar.

Senin Sigmund

MARTHA BERNAYS'a

23 Ağustos 1883
Viyana

Benim küçük Prenses'im, hazinem benim,

Köydeki bir inceleme gezisinden dönüşte, bana hergün yazmayı aksatmadığınız o güzel şeyleri ve duyduğunuz yeni haberi bana ulaştıran değerli mektubunuzu aldım. Ben de az önce hastahanedeki iyi meslekdaşımla görüşmekten döndüm. Bu meslekdaşım Dr. Widder'dir. Bu arkadaş da bana, para olmadan evlenmek istemenin çok saçma olduğunu uzun uzun anlattı. Ona göre, benim evlenmem için tam sekiz yıla gereksinmem vardı. Bu sıradan bir görüş değildi. O bana, kendi düşündüklerini ve son derece içtenlikle anlatmaya çalışıyordu. Ben de kendi inandıklarımı ciddi ciddi savundum ve kendisine, aradan otuz yıl geçse de evleneceğim, gerekli olan uzun zamanı beklemeye hazır olan nişanlımı tanımadığını söyledim. Yalnız bu arada, gerekirse, başka yerde de iş bulup, bu amacımı da gerçekleştireceğimi de ekliyorum. Bir insan ne pahasına olursa olsun, kavuşmak istediği şeye değecek her türlü tehlikeyi göze almaya hazırlıklı olmalıdır Gene de o, iki yıl sonra, burada ikibin florin kazanabileceğimi, daha sonra da, bir yıl sonunda,beş-altı bin gulden kazanacağımı umut eden Dr. Kohn da

Brünn'ün mektubunu gösterdi bana. Bana bu karamsar tabloyu çizerken, pek ciddi görünmüyordu. Ben ona güzel olan hiç bir şeyden sözetmedim. Örneğin, henüz insan bütünüyle sahip olmasa bile, sevilmiş olmanın o eşsiz mutluluğundan, özellikle de böyle küçük bir Prenses'e sahip olma şansından... Biraz cesaret, hazinem benim, daha önce (düşünülenden) karım olacaksın. Ve bu kadar uzun bir süre beklediğine hiç pişman olmayacaksın. Bugün, sana sevindirici küçük bir haber vereceğim: Ya ben bütünüyle yanılacağım yada benim 'metodum' iyi bir sonuç verecektir. Bütün umudumu güneş ışınlarına bağladığımı ve bunların gerçekten hareketli olduklarını yazmıştım. Bununla birlikte, eğer deney başarıya ulaşmazsa hiç üzülmemem gerekir. Buluşlar, sabır, zaman ve şans ister ve başarılması gereken her şey sürekli böyle olur. Bu nedenle biraz cesaret, küçük Prenses.

Benim hastalığım fena sayılmaz. Bir sürü küçük rahatsızlıklara pek aldırış etmiyorum. Şimdiye kadar hepsini böyle atlattım. Ben her şeyin öyle olmasını isteyince, çoğu zaman Breuer'le aynı düşüncede olduğum söyleniyor. Bunlar benim kulağıma geliyor. Sana sözetmemi istediğin hanım da seninle aynı yetenektedir. Ama meleğim, senin kadar cana yakın değil. O iyi bir gözlemci, kocasıyla birlikte sabır gösterdiği ve neşesinden hiç bir şey yitirmediği için ben ona değer veriyorum. Gerçekten sabrımın pekişmesini istiyorum. Ama Breuer, bunun olanaksız olduğunu düşünüyor ve altı yıl sonra daha da ciddi durum alacağından çekiniyor.

Demek elindeki mektup kâğıdını bitirdin Martha'm. Eylül ayında benim maaşımın küçük bir kısmını alacaksın, o zaman

aynı kâğıttan ısmarlayabilirsin yada bu parayı kendine ayırırsın. Uzun bir süredir, kendine hiç bir şey almadın, şimdilik sana bir kaç mark gönderebiliyorum. Benim bugün ve cumartesinden önce değiştirmem olanaksız, çünkü yarın serviste olacağım.

Şimdi akşam için çalışmalarıma ara veriyorum. Bu akşamı sevgilime mektup yazmakla geçireceğim.

Hoş gör beni sevgilim, sana bu kadar sık yazdığımdan dolayı. Senin o sevgi dolu mektuplarına değer biçilmez. Seni düşünürken, ikimizin dışında bir başka şeyden sözetmenin, bana uygun gelen çok sakin bir mutluluk olduğunu hissediyorum. İşte böyle iki saat geçirdim - şimdi tam gece yarısı - Don Kişot'u okuyorum, doyasıya zevk verdi bana bu. Cardenio ile, Don Kişot'un maceralarına bu kadar karışmış Dorothé'nin ilginç patavatsızlıklarının öyküsü. Sonra bir kısmı Cervantes'in kendi yaşamı olan hapishane öyküsü, bütün bunlar, ince bir üslupla, öylesine zekice ve ayrıntı zenginliğiyle tasvir edilmiş; bütün bir toplumu, o kendinden geçmişliği içerisinde bir meyhanede toplamış ve o kadar güzel bir şekilde anlatmış ki, bu kadar bir sevgiyle okuduğumu anımsamıyorum. Sayısız mutlu çiftler, birbirlerini kardeşçe seven ve zavallı Mauresque'i böylesine coşkun bir sevgiyle karşılayan kadınlar. Hiç bir azgın devin kötü bir şey yapmaması için, bütün bir geceyi pencere dibinde geçiren görevli şövalye, bütün bunlar pek derinliği olan şeyler değildir. Ama, bundan daha katıksız, bundan daha güzel bir iyilik düşünemez insan. Don Kişot kendine yaraşır bir şekilde ortaya çıkarılmıştır ve sopa ve yürürlükteki hizmetler ve aynı ölçüde kabaca gülünçleştirilmiştir. Fakat bu

gerçek yaşamda var olan insanların üstünlüğüyle yapılmıştır. Bunun yanında kahramanların durumu, yoksullaşınca içinde bulundukları güçsüzlük nedeniyle trajik kalmıştır. Şanso'nun ilkel düşünceleri, gerçeküstü dünyadan, gerçek dünyaya düşüş biçimi son derece hoş ve eğlendiricidir... Sanatçı konunun fantastik yanını yakalarken, örneğin, sefil küçük şövalyenin biri kılıçta altı devin vücutlarını ikiye nasıl böldüğünü, bunların vücutlarının üst kısımları tozlar içerisinde yuvarlanırken, alt kısımlarının dimdik ayakta nasıl kaldıklarını, hacının hanımının konuşmalarını aktarırken, son derece güzel olan Doré'nin açıklamalarını da buna eklemek gerekir. Gravür sanatı, gerçekten gülünç bir sonla verilmiştir ve şövalyelikteki saçma romantizmi yerden yere vurmaktadır. Kara dağların yabancı manzarası gibi mimarilerin eşsiz ve garip niteliğiyle doğuya özgü sahneleri çok güzel vermektedir. Metin karikatürleşmeyi tam anlamıyla başarmaktadır. Örneğin, hayaletler şövalyeyi büyülüyorlar ve bir kafese kapatıyorlar. Burada katıla katıla gülmekten başka bir şey yapılamaz. Bu arada öbür sahnelerde de şövalyenin gerçek karakterinin verildiği sahneler - sanatçı hiciv inceliğinden yoksundur. Genel olarak karikatürde biraz ölçü kaçırılmıştır ve açıklamalar metin içinde daha güçlüdür. Bununla birlikte, Roland'ın açıklamalarının ne kadar değerli olduğunu düşünmek bana daha kolay geldi. Bu İncil'in bazı parçalarındaki gibi Doré'nin durumu. Özellikle kahramanlık ve fabl sahneleri.

Sevgilim, canım benim, şimdi bu eleştirileri savsaklar, seni son derece az yada son derece isteksiz bir şekilde düşünen iyilik bilmez biri olarak değerlendirmez. Senin o kısa

mektupların sevecenleştikçe ben de aynı ölçüde suskunlaşıyorum. Bunları okurken düşünceye dalıyorum. Evet, hep böyle olsun istiyorum, küçük Martha'm, hep böyle kalsın. Benim küçük Martha'mın hep iyi olmasını istiyorum!

Yaş gününde hediye aldın mı? Ve neden Minna bana senin bu üç tane hediyeyi aldığını yazdı? Bu kez ben de sana gerekeni yapmadım. Ama, bekle, işlerim iyice düzeldiği zaman yaşgünün en iyi şekilde kutlanacaktır. Ve üstelik kutlayacağımız daha o kadar çok tarihler var ki, özellikle sana rastladığım, çoğu zaman da tanıdık olarak davrandığım sayısız tarihler... Seni görmenin anısı bile kutlanmak için yeterli değil midir?

Sana iyi geceler, küçük Prenses, sen sağlıklı ol ve sev.

Senin Sigmund

Sadece daha az nükteli bir yanıt alabilecek güzel ve zekice mektubundan dolayı Minna'ya candan teşekkür ederim. Ama kendisini uzun süre bekletmeyeceğim. Şimdilik onun da bana yanıt vermesi için Schönberg'e yazmasın. Gerçekten uykum mu var, yoksa bugün yazım o kadar kötü mü? Kendi yazımı okumakta güçlük çekiyorum. Ve hatta çoğu zaman sözlükleri karıştırıyorum, değil mi?

Bir daha kucak dolusu sevgiyle, küçük Martha.

MARTHA BERNAYS'a

Viyana, 28 Ağustos
Salı gecesi

Sevgili nişanlım,

Bugün, hiç bir şey yapamaz duruma gelmiştim ve kalkıp bir hastamın evine gittim. Ona karşı bu ilgi ve yakınlığı nereden duymuş olabilirdim? Bunu ben de bilmiyorum. Kendimi o kadar bitkin ve o kadar duygusuz hissediyorum ki... Fakat, hasta şikâyetlerini söylemeye başlayınca ve benim de bu görevimi yapmam, kendimi göstermem gerektiğini düşününce, bu duygu ortadan kalktı. Şimdiye kadar bu kadar yararlı ve bu kadar etkili olduğumu sanmıyorum. Ne kutsal çalışmaydı o! Ve şu anda kendimi daha iyi, daha sakin hissediyorum. Bir daha böyle bir güçsüzlüğe, böyle bir bitkinliğe düşmemek için, kendi kendime acımasız davranacağım. Olabilecek her şeyi soğukkanlılıkla göğüslemenin bilincinde olması, insanın kendi içinde en güçlü yanını bulmuş olması değil midir? Bu konuda ozan şöyle diyordu:

Atmak cesaretini duyuyorum kendimi insanların arasına,
Duyuyorum, göze alarak acılarla mutluluklarını.[1]

1. *Faust, Goethe I. Bölüm, G. de Nerval çevirisi.*

Daha ünlü bir başka ozan, bu ruhsal durumu, şu dizelerinde çok güzel açıklamıştır:

Soralım kendi kendimize,
Umut beslediğimiz yeni güçler üstüne,
Ve olmazsa, soralım umutsuzluğun getirdiği karar üstüne.[1]

İşte senin ruhsal durumun bu. Ve bunu kararlı bir mücadeleyle bitirmek yerine, ayrı ayrı küçük amaçlara ulaşmak için, uzun bir mücadeleyle korumak gerekir.

Şimdi kendime geldim ve yaşamdan yararlanabilecek güçteyim. En bunalımlı günlerimde bile, seni en azından bugünkü kadar candan bir özlemle düşündüğümü anladığım için çok mutluyum. Daha hoş bir aşk kolayca yaşatılabilir. Ama bunun tam tersi, benim sende güç bir şekilde yaşattığım aşk, daha ciddi ve daha mantıklıdır. Yolculuk tasarısı konusunda olduğu gibi, bir an için sana kızmışsam, bunun söylememle geçmesi bir olur ve bunu sana söylememek hiç hoşuma gitmez. Çünkü bu durumda söylemezsem içime atarım ve sen de bunu davranışlarımdan çıkaracağın için, hiç yararı olmayacaktır. İşte şimdi bile kendimden yeterince sözettim. İçebakış ve iddia belli bir ruhsal duruma bağlıdır.

Bugün dinlenmek için fırsat bulamadım. Eve dönünce, annemin iki saatten beri beni beklediğini, bana küçük bir paket getirdiğini, Baba yola çıkacağı için, Prater'e gitmem gerektiğini öğrendim... Baba ancak yarın yola çıkabilir. Aile çevresi pek o kadar değil ama, ben artık hiç bir arkadaş

1 . ***Martha'nın yaş günü, hem normal takvime hem de yahudi takvimine göre kutlanırdı.***

grubuna giremem uzun süre. Senin çok iyi bildiğin eski bir platoncu fabla göre, ben artık sadece yarım insanım. Ve boş kalır kalmaz, böyle bir kesinti beni rahatsız ediyor. Bu işler bittikten sonra, başbaşa kalabiliriz ve - ki aşkta bu da vardır - birbirimize daha yakın olmalıyız.

Bugün daha ne olmuştu? Haa evet! Yazarının, çevirisini bizzat kendi yapmak istediği İngilizce bir kitabın yayımı konusunda benim de görüşümü almak için gelen kitapçımın[1] ziyareti. Bu kitapçıda önemli bir kredim olmakla birlikte, ayrıca onunla kişisel ilişki kurmaktan dolayı da mutluyum. Bu kitapta son derece önemli açıklamalar var ve kendisine salık vereceğim. Bana da çevirisinden bir tane getireceğini sanıyorum. Ne yazık ki, bu kitaptan sana bir tane gönderemiyeceğim, çünkü patolojik histolojiyle ilgili! Zavallı sevgilim, senin için ne kadar saçma ve senin ne kadar dışında olan şeylerden sözediyorum! İster misin, çok kısa ve gülünç bir öykü ***daha*** anlatayım? Ama bana acımamalısın. Eve döndüğüm zaman, bana sık sık ziyarete gelen bir arkadaştan (hastane dışından) bir mektup aldım. Kendisine gelecek ayın birine kadar bir florin ***daha*** borç vermemi, bunu da kapıcıya bırakmamı istiyordu. Tam bir florin veremeyecek durumdaysam, yarım florin de işini görürmüş. Fakat bunun hemen altında da şu vardı: Ayın birinde hepsi ödenecektir. Oysa benim cebimdeki bütün param sadece dört kreuzer'di. Bu nedenle de ona para bırakmam olanaksız bir şeydi. Benim her zaman ki bankacılarım evlerinde bulunmadıkları için, ayın sonunda ödenmek üzere bana önemli bir miktarda borcu olan bir meslekdaşı kollamaya karar verdim. Aksilik

1. *Büyük bir olasılıkla Viyana'daki kitapcı ve yayıncı Franz Deuticke.*

bu ya onu da bulmak olanaksız. Açtım ve Prater'e gitmem gerekiyordu. Bu durumda ne yapmalıydım? Tam o anda başka bir meslektaşa rastladım ve ondan bir florin borç aldım. Ama arkadaşa bir şeyler vermek için çok geç kalmıştım. Hemen Prater'e gitmek zorundaydım. Bugün onun yanında hiç bir şey yoktu. Eğer mektup yazan arkadaş bana yarın öderse, onun da bir miktar parası olacaktı. Hiç kuşkusuz, bir gün hepimiz de zengin olacağız, ama şimdiki yaşantımız, tam bir bohem yaşantısı, değil mi Martun? Belki öykünün taşlamalı yanını yakalayamadın ve belki benim şu sefaletimden yakınıyorsun. Sen hiç üzülme, beni kurtarmak için mücevherlerini satmadan çok, çok önce ben zengin bir adam olacağım.

Ve şimdi iyi geceler, benim küçük ve tatlı prensesim. Daha nesnel bir şekilde yazarsam, daha az duygusal oluyorum. Bu biraz da bile bile oldu. Nedenini bulmak da sana düşer.

Senin sadık kulun Sigmund

MARTHA BERNAYS'a

Viyana, 29 Ağustos 1883
Çarşamba,akşam

Martha, sevgilim,

Senin candan ve zekice mektubun, Wandsbek fuarını o eşsiz tasvirin bana büyük bir zevk verdi, ayrıca durumunun belli ölçüde iyileşmesine ki bundan daha iyi olamaz yardımcı oldu. Şu sürüp giden nezle olmasaydı rahatlık ve huzurdan sözedebilirdim. Sen, bu güzel boyunca, Faust'taki Wagner gibi düşünüyorsun. Bu konuda Dr. Faust'un alçakgönüllülüğü ve hoşgörürlüğüyle şöyle yanıt vermem gerekiyordu: "*Burada ben bir insanım, Burada bulunmak benim de hakkım.*" Ama hayır, sevgilim sen bütünüyle haklısın. Eğlenen şu kalabalığın görünümünde ne güzellik ne de soyluluk var. Ve en azından biz burada hiç bir çekiciliğin olmadığını biliyoruz. Bizim için düşlenecek yada gerçekleştirilmesi istenecek şu zevkler olabilir: Size yaslanan sevgiliyle küçük bir gevezelik, düşündüğümüz ve hissettiğimiz her şeyi, bir gün boyunca bir şeyler yapmış olmanın bilincini, her hangi bir sorunu çözmüş olmanın huzurlu duygusunu size verecek kadar yeterli bir okuma gibi bütün bu doyumlar, gerçekten zevk almanın da ötesinde bir

Freud'un Mektupları

...Her ikisinin duyup anlayacağı bir takım patırtılar çıkaracağım. Ve senin dönüşünde benim evimde olacak bu, senin aile duygularınla ilişkili olarak neye mal olursa olsun olacak bu. Sen aile içerisinde bir konuksun artık. Sen, Emniyet Sandığı'na bıraktığım ve zengin olur olmaz kurtaracağım bir incisin. Çok önceki dönemlerde ne buyrulmuştu? Kadın annesini ve babasını terk etmeli ve seçtiği erkeğin peşinden gitmeli miydi? Bu durumun sana son derece dayanılmaz gelmesi gerekmez, Küçük Matha'm. Sen bu konuda hiç bir şeyi değiştirmeyi başaramayacaksın. Onların sana karşı duydukları sevgi ne olursa olsun, ben seni hiç kimseye bırakmayacağım ve hiç kimse senin yerini tutamaz. Ve hiç bir sevgi, benimkiyle karşılaştırılamaz.

DÜŞÜN

ISBN 975 - 7275 - 00 - X